

CENTER FOR
BOLIGSOCIAL
UDVIKLING

TRYGHED I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

Årsager til utryghed, indsatser for tryghed
og tryghedsmåling i udsatte boligområder

Tryghed i udsatte boligområder

- Årsager til utryghed, indsatser for tryghed og tryghedsmåling i udsatte boligområder

Nikolaj Avlund, projektleder

ISBN: 978-87-92798-15-2

© 2012 Center for Boligsocial Udvikling

Center for Boligsocial Udvikling
Sadelmagerporten 2a
2650 Hvidovre

Telefon: 50 89 45 00
info@cfbu.dk
www.cfbu.dk

November 2012

Forside: Idrætsanlægget Globus 1 ved Gellerup i Aarhus
Foto: Rune Johansen, Scanpix Denmark

Udgivelsen kan frit hentes på www.cfbu.dk.

CFBU's udgivelser kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Center for Boligsocial Udvikling er en selvejende institution under Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Centrets overordnede formål er at undersøge effekten af sociale indsatser i udsatte boligområder, at indsamle erfaringer fra nationale og internationale boligsociale indsatser og at yde kvalificeret rådgivning og processtøtte til centrale aktører indenfor det boligsociale område.

Indhold

Indledning	4
Konklusioner	8
Hvad er tryghed i et boligområde?	14
Hvilke faktorer påvirker trygheden?	18
Fysiske rammer	20
Netværk.....	26
Nabolagsproblemer.....	29
Individfaktorer.....	33
På tværs af faktorerne.....	35
Tryghedsmåling	38
Spørgeskema	41
Litteraturliste	48

Indledning

Mange udsatte boligområder har problemer med utryghed blandt beboerne. Vellykkede tryghedsindsatser kræver solid viden om, hvad der skaber utryghed og hvordan trygheden aktivt kan øges.

Hvor tryk føler du dig ved at færdes i dit boligområde efter mørkets frembrud? De fleste danskere vil nok skulle tænke lidt over spørgsmålet, fordi det ikke lige er noget de går og spekulerer på i det daglige. Efter lidt betænkningstid vil de så med stor sandsynlighed svare, at de føler sig meget trykke, når de bevæger sig rundt i deres boligområde. Danmark er da også et af de mest trykke lande i verden, når man fokuserer på tryk i forhold til at blive offer for kriminalitet¹. Det betyder heldigvis, at langt de fleste danskere slet ikke spekulerer over dette fænomen til daglig, og kan bevæge sig frit rundt dag og nat uden at skulle lade sig begrænse af angst eller utryk.

Dette er ikke tilfældet i de af Danmarks udsatte boligområder, hvor man har undersøgt, hvor trykke beboerne føler sig, når de færdes ude efter mørkets frembrud.

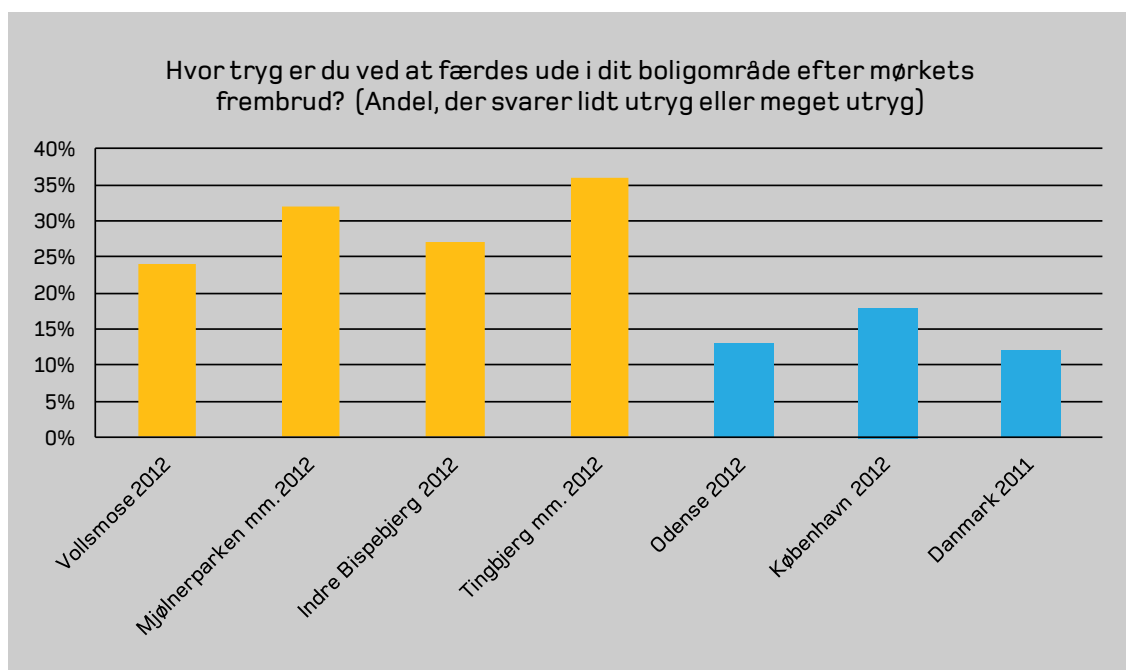
Nedenstående diagram er sammensat af en række forskellige tryk målinger, hvor bl.a. tryk i udsatte boligområder er blevet undersøgt². Da det stadig er ganske få udsatte boligområder, hvor tryk er blevet systematisk undersøgt, viser diagrammet ikke topscorerne på utryk, men illustrerer blot med nogle eksempler, at utryk i udsatte boligområder er højere end i omkringliggende byområder.

Det er således med god grund, at ministerier, boligselskaber og kommuner de seneste år har iværksat et væld af forskellige tiltag i udsatte boligområder som Hotspot- og Gadeplansindsatser i 25 boligområder, Politiets udmøntning af regeringens ghettostrategi i 29 boligområder og tryk vandringer i ca. 15 udsatte boligområder.

Hvad virker?

Spørgsmålet er her, om indsatserne faktisk formår at ændre tryk blandt beboerne i de udsatte boligområder? Det er ganske svært at svare på, fordi der kun sjældent bliver gennemført tryk målinger blandt beboerne før og efter indsatserne. Det gør det svært at udpege effektfulde og mindre effektfulde indsats, og gør det usikkert om indsatserne samlet set formår at forbedre utryk i Danmarks udsatte boligområder.

Når Center for Boligsocial Udvikling i 2012 har sat fokus på tryk i udsatte boligområder, er det derfor med en ambition om med baggrund i valide tryk målinger blandt beboerne i udsatte boligområder at kunne udpege virkningsfulde indsats, og på den måde tilvejebringe et mere sikkert grundlag for handling overfor utryk i udsatte boligområder.

En konkret tryghedsmåling

Resultatet af denne vidensindsamling vil derfor være et konkret forslag til en tryghedsmåling i udsatte boligområder, der kan anvendes før- og efter en given tryghedsindsats for at dokumentere indsatsens effekt på beboernes oplevede tryghed.

Der er mange veje til dette resultat, men nogle grundlæggende overvejelser vil under alle omstændigheder være nødvendige:

Først må man gøre sig klart, hvad man egentlig mener, når man siger tryghed blandt et boligområdes beboere, og hvordan dette hænger sammen med den måde, man undersøger det på. Når det er gjort, må man gøre sig klart, at der kan være mange andre grunde til at trygheden blandt beboerne i et boligområde ændres i en periode med en tryghedsindsats. Det kan f.eks. være beboersammensætningen, der har ændret sig i indsatsperioden, at der er blevet sat dørtelefoner op i boligområdet eller at en lille gruppe unge skaber utryghed ved deres adfærd i de offentlige rum.

Derfor må man i en tryghedsmåling (udover det generelle tryghedsniveau) nødvendigvis undersøge beboernes oplevelse af en række tryghedsfaktorer for derigennem at kunne indikere, om det rent faktisk er tryghedsindsatsen, der har skabt forandringen. Man må også gøre sig klart inden man måler, om tryghedsindsatsen overhovedet har potentiale til at ændre den samlede oplevede tryghed for boligområdets beboere, og man må derfor vide noget om, hvilke tryghedsindsatser, der virker og hvordan de virker.

De fire grundlæggende spørgsmål

For at kunne udarbejde en sådan tryghedsmåling vil det derfor være nødvendigt at svare på fire overordnede spørgsmål:

1. Hvad er utryghed i forbindelse med kriminalitet blandt beboerne i et afgrænset boligområde³?
2. Hvilke faktorer påvirker trygheden blandt beboerne i et afgrænset boligområde?
3. Hvilke indsatser påvirker trygheden blandt beboerne i et afgrænset boligområde?
4. Hvordan kan man med målsætningen om at dokumentere effekten af en tryghedsindsats måle trygheden blandt beboerne i et afgrænset boligområde?

Sådan har vi gjort

Der kan gives mange svar på de fire ovenstående spørgsmål. Det skyldes dels, at der både internationalt og i Danmark er gennemført en række forskelligartede tryghedsmålinger, og dels at forskningslitteraturen i forbindelse med tryghed er overordentligt omfattende⁴.

Vi har derfor til at starte med gennemgået de mest relevante af de hidtidige danske tryghedsmålinger i afgrænsede boligområder, samt de landsdækkende tryghedsmålinger, hvis resultater kan indikere noget om trygheden i udsatte boligområder. Resultaterne fra de danske tryghedsmålinger vil antageligt ofte være mere relevante end de internationale undersøgelser, i det de er tættere på konteksten i danske udsatte boligområder. Samtidig kan fremgangsmåderne for de danske tryghedsmålinger i afgrænsede boligområder metodisk kan tjene som værdifuld inspiration, når man vil gennemføre tryghedsmålinger i udsatte boligområder.

Herefter har vi forsøgt at danne os et overblik over den internationale forskningslitteratur om tryghed, som det hurtigt stod klart var umulig at gennemlæse i sin helhed. Heldigvis har en række forskere udarbejdet forskningsoversigter med de mange tryghedsundersøgelser gennemgående resultater, uenigheder og diskussioner, som denne

vidensindsamling så i stedet trækker på⁵. Vi har herudover udvalgt enkelte artikler fra forskningsoversigterne publikationer med særlig relevans for tryghedsmålinger og tryghedsindsatser i udsatte boligområder, og refereret disse særskilt.

En række kapaciteter har på forskellig måde bidraget til arbejdet med denne vidensindsamling: Ruben Lindberg fra Sønderborg Kommune, Jeppe Kehlet Sørensen fra Københavns Tryghedsindeks, Bo Jessen fra Odenses Tryghedsbarometer, Rune Holst Scherg fra Statens Byggeforskningsinstitut, Katja Behrens fra Rigspolitiet, Anders Hede fra Trygfonden, Flemming Balvig og Lars Holmberg fra Københavns Universitet og gode kolleger på Center for Boligsocial Udvikling – Mange tak til jer alle.

Rapportens opbygning

Vi lægger ud med på et teoretisk plan at beskrive, hvordan vi opfatter tryghed i et boligområde og hvilken betydning det har for den måde, vi foreslår at undersøge det på.

Herefter gennemgår vi på baggrund af forskningen de faktorer og fænomener, der betinger trygheden i et boligområde. Sideløbende med dette beskrives indsatsen, hvor man arbejder med at påvirke trygheden og deres tryghedsfremmende potentiale vurderes.

Til slut gennemgås en række praktiske betragtninger omkring det at måle utryghed i et boligområde. Herefter præsenteres et konkret forslag til en tryghedsmåling, der i vid udstrækning er opbygget af de elementer, der gennemgås i rapporten, og som skal danne grundlaget for de tryghedsmålinger Center for Boligsocial Udvikling vil gennemføre omkring udvalgte tryghedsindsatser i udsatte boligområder.

1 Danmark var i 2005 blandt de fem tryggeste lande i den vestlige verden, hvad angik spørgsmålet om borgernes oplevelse af tryghed ved at færdes i deres boligområde efter mørkets frembrud (Dijk *et al.*, 2007: 131).

2 Da utryghed ikke er undersøgt systematisk i udsatte boligområder, har vi her sammensat et diagram ud fra en række forskellige tryghedsmålinger: Københavns Tryghedsindeks 2012, Odenses Tryghedsbarometer 2012 og Trygfondens Tryghedsmåling 2011 (Andersen *et al.*, 2011). De her anvendte undersøgelser spørger ikke respondenterne til deres oplevelse af utryghed ved at færdes ude i deres boligområde om aftenen på helt identisk måde og er samtidig foretaget i forskellige år og på forskellige tidspunkter af året. Ligeledes indeholder områderne Mjølnerparken, Bispebjerg og Tingbjerg en del omkringliggende boligområder. Diagrammet kan derfor kun agere en grov målestok på forskellen i tryghedsniveauer de forskellige områder imellem. Rigspolitiet vil i slutningen af 2012 måle trygheden i 34 udsatte boligområder, hvilket vil give et langt mere præcist billede af den overordnede tryghed i de udsatte boligområder.

3 En tryghedsmåling skal, for at kunne sige noget præcist om trygheden blandt beboerne og dennes sammenhæng med de lokale tryghedsfaktorer, så vidt muligt gennemføres i en skala, der hænger sammen med beboernes egen opfattelse af deres boligområde. Mange tryghedsmålinger (f.eks. Københavns Tryghedsindeks og Odenses Tryghedsbarometer) måler af praktiske grunde trygheden i en større skala, der korresponderer med den administrative inddeling, men som ikke kan siges at udgøre sammenhængende boligområder set fra et beboersynspunkt. Denne fremgangsmåde er meget almindelig, men har nogle indbyggede skavanker ved at en række forskellige lokalområder puljes, hvorved forskellighederne hvad angår tryghed udlignes (Mellgren, 2011a: 8). Det giver både et misvisende resultat og gør det svært at bruge tryghedsmålingen til at sætte ind der, hvor trygheden er lavest. Da langt de fleste udsatte boligområder i Danmark udgøres af almene boligområder, der er relativt geografisk velafgrænsede og også opfattes som sammenhængende enheder af beboerne, vil afgrænsning af boligområdet her for det mest ikke være et problem. I særligt store almene boligområder kan man dog overveje at underindele boligområdet, mens man ved måling i små udsatte boligområder i gamle bykerner, kan overveje at inddrage omkringliggende boligområder.

4 Der fandtes i 2005 over 1000 publicerede videnskabelige artikler helt overvejende på baggrund af kvantitative undersøgelser af tryghed i boligområder, blandt bestemte grupper borgere eller i hele befolkninger (Heber, 2005: 5).

5 Det drejer sig primært om Ferraro & LaGrange i 1987, Chris Hale i 1996 og Anita Heber i 2005, men også Gary Cordners mere handlingsorienterede gennemgang af tryghedsforskningen fra 2010.

Konklusioner

Trygheden blandt beboerne i et boligområde påvirkes af en række faktorer som nabolagsproblemer, fysiske rammer, kendskab til naboer og individfaktorer. En række forskellige tryghedsindsatser kan derfor medføre øget tryghed.

1. Hvad er utryghed i et afgrænset boligområde?

Utryghed i forbindelse med kriminalitet er en følelsesmæssig reaktion for den enkelte beboer, genereret af kriminalitet eller symboler forbundet med kriminalitet. I en tryghedsmåling bør man derfor primært fokusere på at undersøge den oplevede tryghed og de forskellige tryghedsfaktorer, som de opleves af den enkelte beboer.

2. Hvordan påvirkes trygheden i et afgrænset boligområde?

Oplevet tryghed er et subjektivt fænomen, der betinges af den enkelte adspurgtes livshistorie og personlige oplevelser. På trods af dette har man i tryghedsforskningen generelt dokumenteret at oplevet tryghed påvirkes af en række individuelle faktorer som personlige ressourcer, køn, alder og etnicitet, samt hvordan den adspurgte oplever en række fænomener i sit boligområde.

Vi har i denne vidensindsamling gennemgået de væsentligste af de faktorer, der påvirker trygheden blandt beboerne i et afgrænset boligområde. Sideløbende har vi beskrevet forskningsresultaterne omkring de mest gængse tryghedsindsatser. Vi har herefter vurderet hver tryghedsfaktor og -indsats ud fra nedenstående tre spørgsmål om hvorvidt:

Faktoren eller indsatsen påvirker den enkelte beboers tryghed?

Faktoren eller indsatsen påvirker den samlede oplevede tryghed blandt beboerne i boligområdet?

Faktoren eller effekten af indsatsen kan måles på boligområdeniveau?

For hvert af de tre spørgsmål, har vi tildelt faktoren eller indsatsen farven grøn, gul eller rød, hvor grøn bekræfter påvirkningen og målbarheden, gul signalerer usikkerhed og rød afkræfter. Den samlede oversigt over faktorer og indsatser ses på næste side.

De fleste af de her behandlede tryghedsfaktorer får grønt lys på alle tre parametre. Eneste undtagelse er faktisk forekommende kriminalitet, hvis påvirkning på områdeniveau er usikker og som ikke kan måles tilstrækkeligt sikkert på områdeniveau til at kunne anvendes som parameter, hvis effekten af en tryghedsindsats skal måles.

Nabolagsproblemer

Faktisk forekommende kriminalitet

Oplevelsen af kriminalitet og utryghedsskabende adfærd

Indsats: Lokalt fokuserede politiindsatser

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDE-NIVEAU

Netværk

Kendskab og tillid til naboer

Indsats: Styrkelse af det sociale liv i boligområdet

Indsats: Styrkelse af den kollektive handlekraft i boligområdet

Fysiske rammer

Indretning af fællesområder, belysning og muligheder for uformel social kontrol

Hærværk, ulovlig graffiti og skrald

Indsats: Videoovervågning

Indsats: Øget gadebelysning

Individfaktorer

Køn, alder, social udsathed & etnicitet

På tværs af faktorerne

Beboere der færdes meget i området

Naboskabseffekter

Indsats: I særligt utrygge områder

Netværk ses her som en beboers kendskab og tillid til sine naboer, som afgør i hvilken grad man anskuer sine naboer som potentielt kriminelle og i hvilken grad man antager, at nogen vil gribe ind, hvis man udsættes for kriminalitet. Et stærkt netværk blandt beboerne i et boligområde giver samtidig handlekraft, hvis der i fællesskab skal sættes ind mod utryghedsskabende fænomener i boligområdet. Beboernes netværk påvirker derfor både på individuelt og kollektivt plan den enkeltes oplevede tryghed.

Nabolagsproblemer er her beboernes oplevelse af utryghedsskabende adfærd og kriminalitet i det offentlige rum i boligområdet. Frekvensen af nabolagsproblemer i et boligområde udspringer først og fremmest af beboersammensætningen, hvor en relativt større andel unge vokser op i socialt udsatte familier, og nogle af disse i en periode af deres liv øger frekvensen af nabolagsproblemer i boligområdet, hvilket kan øge utrygheden blandt beboerne. Nabolagsproblemerne kan dog mindskes gennem en velfungerende uformel social kontrol, som foregår i et spændingsfelt mellem netværksfaktorerne og de fysiske rammer, eller gennem et handlekraftigt fællesskab blandt beboerne i boligområdet. Oplever beboerne at den uformelle kontrol er velfungerende og at man i boligområdet er i stand til at håndtere uromagerne, vil frekvensen af nabolagsproblemer i mindre grad påvirke trygheden.

Det er beboerens *oplevelse af nabolagsproblemer* og ikke nødvendigvis frekvensen af problemer i sig selv, der påvirker trygheden. Denne oplevelse formes sjældent blot af beboerens egne førstehåndserfaringer, men i lige så høj grad af snak med naboer og eventuelle mediehistorier om fænomenerne.

Utryghed skaber utryghed skaber utryghed

De fire grupper tryghedsfaktorer påvirker ikke kun den oplevede tryghed, men også beboernes færden. Er mange utrygge, betyder det at færre færdes i boligområdets offentlige rum, hvilket svækker den sociale kontrol og igen får færre til at færdes ude. Utryghed i et boligområde virker selvforstærkende og det negative samspil skaber yderligere udfordringer for boligområder,

der står svagt på flere tryghedsparametre, som f.eks. Danmarks udsatte boligområder

Utryghed i udsatte boligområder

For alle fire grupper af parametre skiller udsatte boligområder sig samlet set ud på en måde, der betinger højere utryghed. Den skæve beboersammensætning med mange socialt udsatte beboere (som er grunden til at udsatte boligområder defineres som udsatte) er her hovedårsagen til den større oplevede utryghed blandt beboerne. Trygheden formes imidlertid også i samspil med de andre faktorer, og svinger derfor meget udsatte boligområder imellem. Mange steder har man f.eks. opbygget stor erfaring i at håndtere nabolagsproblemer og/eller har et stærkt sociale sammenhold blandt beboerne på trods af at mange er socialt udsatte.

Hvad skyldes utrygheden?

Det, at forekomsten af nabolagsproblemer og den oplevede tryghed blandt beboerne i et boligområde begge i høj grad betinges af beboersammensætningen, gør at der i mange udsatte boligområder både er en høj forekomst af nabolagsproblemer og relativt høje utryghedsrater. Det medfører ofte den fejlslutning, at det hovedsageligt er frekvensen af nabolagsproblemer og kriminalitet, der forklarer niveauet for oplevet tryghed blandt et boligområdes beboere. Tryghedsarbejdet føres så ind på et sidespor, hvor bekæmpelsen af nabolagsproblemer og kriminalitet sættes i højsædet. Et sidespor, der kun sjældent skaber resultater i forhold til den oplevede tryghed (Cordner, 2010: 16), og som tager opmærksomhed og ressourcer fra andre spor, som faktisk kan ændre den oplevede tryghed. Ikke mindst det grundlæggende hovedspor, der handler om at få ændret beboersammensætningen i de udsatte boligområder, men f.eks. også det spor, der handler om at styrke den uformelle sociale kontrol i boligområderne.

Det store fokus på nabolagsproblemer og kriminalitet understøttes af, at man i mange områdeafgrænsede tryghedsmålinger ikke undersøger de grupper af tryghedsfaktorer, der her benævnes fysiske rammer og netværk, men kun fokuserer på at måle nabo-

lagsproblemer og kriminalitet. Det giver et mangelfuldt billede af hvilke mekanismer, der betinger eventuel utryghed i et boligområde og gør det følgende svært at sætte ind med det rette middel for at forbedre trygheden (Mellberg, 2011: 13).

3. Hvilke indsatser kan bidrage til at forbedre trygheden?

Vi har i denne vidensindsamling gennemgået en række konkrete tryghedsindsatser for at vurdere deres virkning ift. at øge den oplevede tryghed i et boligområde. Kun få tryghedsmålinger beskæftiger sig dog med at måle effekten af isolerede tryghedsindsatser i afgrænsede boligområder, og mange tryghedsundersøgelser er præget af, at flere indsatser iværksættes sideløbende, og man således ikke kan isolere effekten af den enkelte indsats.

Som man kan se i oversigten over tryghedsfaktorer og – indsatser, kan en række indsatser dog være virkningsfulde, hvis utrygheden skal mindskes. For de fysiske indsatser videoovervågning og øget gadebelysning kan der både være en positiv og negativ effekt på den oplevede tryghed, og indsatsens effekt afhænger derfor helt af den lokale implementering.

For de øvrige af de her behandlede indsatser er der ikke umiddelbart beskrevet negative effekter, hvorfor de gennemført under de rette omstændigheder kan være effektfulde.

De fleste tryghedsindsatser har dog den udfordring, at de i sig selv sætter fokus på utryghed i boligområdet. Skaber indsatsen derfor ikke resultater, risikerer den at øge utrygheden. Alle indsatser er samtidig afhængige af, at de er tilstrækkeligt omfattende til, at deres resultater bemærkes af de fleste beboere for at kunne påvirke den oplevede tryghed på boligområdeniveau.

Sidst men ikke mindst, er det antageligt svært at forbedre den oplevede tryghed, hvis boligområdet ved indsatsens opstart ikke opleves som utrygt af beboerne – en viden, der kun kan tilvejebringes ved at gennemføre en tryghedsmåling inden indsatsen iværksættes.

4. Hvordan dokumenteres effekten af en tryghedsindsats?

Vil man vide noget om trygheden blandt alle beboerne i et boligområde, er man nødt til at gennemføre en spørgeskemaundersøgelse om den oplevede tryghed blandt en vis del af beboerne. Tryghedsmålinger kan man med fordel suppleres af statistikker om f.eks. kriminalitet og sociodemografiske forhold og/eller kvalitative interviewundersøgelser med udvalgte aktører, men disse kan ikke i sig selv beskrive den samlede oplevede tryghed blandt et boligområdes beboere.

Da der ikke findes nogen objektive kriterier for, hvad et acceptabelt niveau for oplevet tryghed i et boligområde er, bør tryghedsmålinger udformes, så de forskellige niveauer for tryghed eller tryghedsfaktorer kan sammenlignes med lands-, by-, kommune eller bygennemsnittet. Det giver mulighed for at vurdere, om der til at starte med er et reelt behov for en tryghedsindsats.

En tryghedsmåling skal for at kunne indikere noget om effekten af en tryghedsindsats gennemføres inden indsatsens opstart og gentages på præcis samme måde efter indsatsens afslutning (og helst på samme årstid som den første måling). Den efterfølgende analyse af forskellene mellem de to målinger i forhold til oplevet tryghed og de enkelte tryghedsfaktorer gør det muligt at indikere, om indsatsen har haft en effekt.

Center for Boligsocial Udvikling har på denne baggrund udviklet et spørgeskema til at måle tryghed i afgrænset boligområde⁶. Det findes som bilag til denne vidensindsamling og kan frit benyttes af den, der vil vide noget om, hvorvidt en given tryghedsindsats påvirker den oplevede tryghed blandt et boligområdes beboere.

⁶ Der findes også andre koncepter for at måle tryghed i et afgrænset boligområde. I dansk sammenhæng primært de to tryghedsmålinger Tryghedsindeks, som siden 2008 er blevet gennemført i 35 distrikter i København, og 13 områder i Odense siden 2012, (se fodnote 7 og 8 for nærmere beskrivelse) og spørgeskemaundersøgelsen Naboskabet, som i 2012 er blevet gennemført over 100 gange i almene boligområder. Naboskabet har dog som sit hovedformål at undersøge den sociale kapital i et boligområde, og berører derfor kun delvist oplevet tryghed..

Hvad er tryghed i et boligområde?

Tryghed er en følelse, der bl.a. udspringer af den enkelte beboers oplevelse af forskellige forhold i sit boligområde. Disse oplevelser bør være et af omdrejningspunkterne i en tryghedsmåling.

Tryghed er et vidt begreb, der både inden for forskning, politik og praktiske tryghedsindsatser kædes sammen med et væld af fænomener. Tryghed som begreb benyttes gerne som det positive begreb, der kan anvendes, når man taler om minimering af en eller anden form for risiko. Det kan f.eks. være økonomisk tryghed, social tryghed (f.eks. som resultat af et velfærdssamfund) eller det vi kan kalde tryghed ift. kriminalitet.

Når Center for Boligsocial Udvikling har valgt at fokusere på tryghed i udsatte boligområder, er det denne sidstnævnte del af trygheden, der bliver afgørende, fordi tryghed ift. kriminalitet indvirker på hverdagslivet i et boligområde, og samtidig kan påvirkes ved en lokal indsats i boligområdet.

Vi fokuserer derfor på trygheden ved at bo og færdes i sit boligområde og den eventuelle angst for kriminalitet, som dette kan være forbundet med.

Selvom vi her begrænser os til at fokusere på den del af trygheden, der (mere eller mindre direkte) er forbundet med oplevelsen af kriminalitet, kan trygheden stadig forstås som en række forskelligartede fænomener, følelser eller oplevelser, der igen kan afstedkomme en række forskelligartede handlinger, forholdsregler eller adfældsændringer hos det enkelte individ.

En gennemgående konklusion i de her anvendte litteraturgennemgange af tryghedsforskning er da også, at forskerne generelt opfatter og undersøger trygheden vidt forskelligt i de på verdensplan talrige tryghedsmålinger.

Det første overblik

Manglen på en gylden standard i tryghedsforskningen dokumenteres første gang af kriminologerne Ferraro og LaGranges, der i 1987 foretager den første samlede litteraturgennemgang på området. Tryghedsforskningen er på dette tidspunkt overvejende udgjort af spørgeskemaundersøgelser, hvor et udvalg af en given befolkning på forskellige måder spørges til deres oplevelse af tryghed, kriminalitet, nabolagsforhold etc. I nogle undersøgelser analyseres sammenhænge mellem forskellige faktorer som køn, alder, oplevelse af nabolaget etc. og de adspurgtes oplevede tryghed. Andre undersøgelser

fungerer i højere grad som en "temperaturmåling", hvor det f.eks. konstateres at "25 % af de adspurgte føler sig lidt utrygge, når de bevæger sig rundt i deres bydel om aftenen".

Ferraro og LaGrange (1987) kan i deres forskningsoversigt dokumentere, at nok er forskningen i tryghed allerede omfattende, men at tryghed samtidig bliver defineret og undersøgt på så forskelligartede måder, at der i realiteten ikke er tale om samme genstand for undersøgelserne. De mange forskellige conceptualiseringer af trygheden medfører, at forskerne spørger deres respondenter på meget forskelligartet måde om deres oplevelser af tryghed.

Risikobedømmelse, nabolagsproblemer eller følelser?

Ferraro og LaGrange sorterer derfor de hidtidige tryghedsundersøgelser alt efter om der fokuseres på risikobedømmelse (de adspurgtes bedømmelse af egen eller andres risiko ved at færdes i deres bydel), værdisætning af nabolagsproblemer (de adspurgtes bedømmelse af omfanget af nogle givne nabolagsproblemer) eller oplevet tryghed (de adspurgtes oplevelse af tryghed i forskellige situationer eller på forskellige tidspunkter).

De to kriminologer viser på denne måde, hvordan ganske mange tryghedsmålinger slet ikke spørger til respondenternes oplevelse af tryghed, men blot sætter lighedstegn mellem respondenternes bedømmelse af risiko eller værdisætning af nabolagsproblemer og så deres oplevelse af tryghed.

Selvom det er oplagt, at der er en sammenhæng mellem de tre størrelser (i Danmark bl.a. dokumenteret af Balvig *et al.*, 2011: 134), og at risikobedømmelse og nabolagsproblemer kan være årsager til utryghed, kan der ikke sættes lighedstegn mellem de tre ting (Cordner, 2010: 8).

Eksempelvis kan man som beboer udmærket beskrive en oplevet risiko ved at færdes i bestemte dele af sit kvarter på bestemte tidspunkter af døgnet og samtidig i praksis undgå netop disse steder på de givne tidspunkter, og derfor ikke opleve utryghed i den forbindelse. Ligeledes kan man som beboer udmærket opleve kriminalitet som et problem i sit kvarter uden at det personligt gør en utryg.

Spørg og du skal få svar

Den væsentligste konklusion at drage fra Ferraro og LaGrange er, at vil man undersøge en befolknings tryghed, så skal man spørge til deres oplevelse af egen tryghed frem for at spørge til deres oplevelse af kriminalitet eller nabolagsproblemer (25 år efter de to kriminologers gennemgang fylder spørgsmålene om kriminalitet og nabolagsproblemer dog stadig det meste i flere danske og internationale tryghedsmålinger og -indeks⁷).

Ferraro og LaGrange advokerer således for, at tryghed (på engelsk mere specifikt "fear of crime"), skal forstås og undersøges som en negativ følelsesmæssig reaktion, genereret af kriminalitet eller symboler forbundet med kriminalitet (På dansk anvendes ofte det mere mundrette "angst for kriminalitet"). Det er denne oplevelse af tryghed, der skal spørges ind til. Først og fremmest skal det afklares hvor, hvornår og hvordan angsten opleves, og efterfølgende kan man så forøge at forklare den ved at spørge til andre fænomener som nabolagsproblemer, risici etc.

Ferraro og LaGrange sætter på den måde den subjektive tryghed i højsædet og pointerer samtidig, at undersøgelser, der ikke spørger til dette, ikke er tryghedsundersøgelser, men derimod undersøgelser af kriminalitet eller nabolagsproblemer (Ferraro & LaGrange, 1987).

Objektiv og faktisk tryghed

I dansk sammenhæng kompliceres tryghedsforskningen yderligere af begreberne faktisk og objektiv tryghed. En persons faktuelle tryghed afgøres ved at spørge om respondenterne selv har været offer for en kriminel hændelse. Objektiv tryghed forstås som den objektive risiko, en person har for at blive udsat for en kriminel hændelse, og udregnes typisk ud fra anmeldelsesstatistik eller offerundersøgelser, hvor det faktiske kriminalitetsniveau kan fastlægges (se f.eks. Balvig *et al.*, 2009: 4).

De to begreber lyder umiddelbart videnskabeligt neutrale og systematiske, men de bringer for os at se mere forvirring end klarhed til feltet, fordi de sprogligt gør nogle fænomener til tryghedsfænomener, som ikke

nødvendigtvis er det. Vi har derfor i denne rapport undladt disse betegnelser, og holdt os til betegnelserne risikovurdering, nabolagsproblemer etc.

Hvordan kan man undersøge subjektiv tryghed?

Det at sætte den oplevede tryghed i højsædet har den åbenlyse konsekvens, at man ikke kan komme uden om at spørge en række beboere eller borgere til deres oplevelse af egen tryghed.

Da vi her er interesseret i at foretage denne øvelse i et afgrænset boligområde og at vide noget om alle beboernes tryghed, levner det i realiteten kun en mulighed: At gennemføre en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse. Denne fremgangsmåde er da også den dominerende indenfor tryghedsforskningen, og spørgsmålet er så: Kan man overhovedet undersøge noget så subjektivt som tryghed ved at gennemføre en standardiseret spørgeskemaundersøgelse?

Svaret er ja. Men at man samtidig skal gøre sig klart, at det man undersøger i høj grad konstrueres i undersøgelsen. Oplevet tryghed blandt beboerne i et boligområde findes måske nok "derude", men i lige så mange varianter som der er beboere, fordi hver enkelt beboer ift. tryghed vil være meget påvirket af sine livserfaringer, personlige psykologiske forhold og særlige livsomstændigheder, der ikke kan indfanges i en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse.

Det, der kan undersøges i en spørgeskemaundersøgelse af oplevet tryghed, er således mere almene forhold, der defineres af den, der undersøger og som udtrykkes gennem de valgte spørgsmål. Man kan på bedste vis argumentere for lødigheden af spørgsmålene, men man kan ikke holde undersøgelsen op mod "den reelle tryghed i boligområdet", fordi denne kun kan etableres gennem en spørgeskemaundersøgelse.

Men hvis spørgeskemaundersøgelsen udføres på en gennemtænkt måde, kan man på systematisk vis bede beboerne forholde sig til en række fænomener, som er genkendelige og forståelige for størstedelen, også selvom de er defineret af den, der undersøger.

Tryghedsmålingens formål

Ovenstående stiller først og fremmest det krav til den, der undersøger trygheden, at han/hun har gjort sig klart, hvorfor undersøgelsen skal gennemføres. Det er selvfølgelig altid rart at vide noget om trygheden, men helt gratis er det jo ikke at undersøge, og overordnet burde formålet med tryghedsundersøgelser være et af følgende:

1. En temperaturmåling af tryghed. Her har man en antagelse om, at trygheden blandt beboere i boligområdet er lav og undersøger den derfor. Her definerer man ofte et sammenligningsgrundlag (hele landet, andre boligområder etc.), hvor samme undersøgelse er gennemført, da man ellers vanskeligt kan afgøre hvilket niveau for oplevet tryghed, der er "normalt" eller acceptabelt. Nogle steder (f.eks. Københavns Tryghedsindeks og Odenses Tryghedsbarometer) benytter man gentagne temperaturmålinger af trygheden til at afgøre om trygheden er stigende eller faldende. Sammenligningsgrundlaget bliver så tidligere års målinger. Temperaturmålinger af tryghed benyttes for det meste som et prioriteringsredskab, der kan afgøre om der er behov for at iværksætte en tryghedsindsats.

2. En tryghedsmåling som grundlag for indsatser. Her anvendes tryghedsmålingen til at fastlægge, hvad eventuel utryghed blandt respondenterne skyldes, og det kræver en mere omfattende måling end blot den enkle konstatering af tryghedsniveauet. Der iværksættes så efterfølgende indsatser målrettet disse årsager for derigennem at påvirke trygheden. Her skal man igen have etableret et sammenligningsgrundlag for både trygheden og de forskellige årsager.

3. En før- og eftermåling i forbindelse med en tryghedsindsats. Her benytter man tryghedsmålingen til at afgøre om en given tryghedsindsats har været effektiv ved at måle før indsatsens påbegyndelse og efter dens afslutning.

En nøgtern vurdering af tryghed

Det, der samler ovenstående tre tilgange til tryghedsmålinger er det, at trygheden betragtes som noget relativt, der kan afgøres ved at anvende et sammenligningsgrundlag (boligområdet overfor hele landet, eftermå-

lingen ift. førmålingen). Anvender man denne tilgang på de specifikke spørgsmål i undersøgelsen og stiller præcis samme spørgsmål f.eks. i boligområdet som på landsplan, bliver det muligt mere håndfast at afgøre om oplevelsen af tryghed, nabolagsproblemer, risiko etc. er høj eller lav og anlægge en mere nøgtern vurdering af, hvad der er et acceptabelt niveau. På den måde kommer man også ud over den udbredte tendens i tryghedsmålinger til at utrygheden fremtræder som uforholdsmæssigt høj, fordi respondenterne i deres svar lader sig påvirke af den måde der spørges i undersøgelse⁸.

7 Et oplagt eksempel er Københavns Tryghedsindeks (hvis opbygning har dannet forlæg for Odenses Tryghedsbarometer). Her har man inddelt de københavnske byområder i 35 distrikter og udarbejder hvert år et indekstal for trygheden i det enkelte distrikt, der så kan sammenlignes med indekstallet for de andre distrikter eller tallet for hele Københavns Kommune. Indekstallet udregnes ud fra af kombination af følgende tre elementer: **1) Udsathed** forstået som andel beboere, der angiver at have været udsat for en kriminel hændelse (fra årlig spørgeskemaundersøgelse). Udsathed vejer med $\frac{1}{4}$ i udregningen af indekstallet. **2) Nabolagsproblemer** forstået som andelen af borgere, der angiver at en række definerede nabolagsproblemer er et problem i deres distrikt (fra årlig spørgeskemaundersøgelse). Nabolagsproblemer vejer med $\frac{1}{4}$ i udregningen af indekstallet. **3) Anmeldelsesniveauet** for en række udvalgte kriminelle hændelser, der antages at påvirke trygheden i det givne distrikt (fra politiets anmeldelsesregister). Anmeldelsesniveauet vejer med $\frac{1}{2}$ i udregningen af indekstallet (Københavns Kommune: 2011-1).

Selvom Københavns Kommune i den årlige spørgeskemaundersøgelse af trygheden blandt byens borgere spørger til den oplevede tryghed ved at færdes ude i deres boligområde, indgår dette ikke i tryghedsindekset, men afrapporteres særskilt (Københavns Kommune, 2011b: 6).

8 Kriminologen Stephen Farralls undersøgelser viser, at den måde der spørges til den oplevede tryghed har meget stor indvirkning på resultatet af undersøgelsen (Farrall & Gadd, 2004). Farrall dokumenterer dette ved at gennemføre to forskellige spørgeskemaundersøgelser om oplevet tryghed med to identiske populationer. I det ene spørgeskema stilles generelle spørgsmål om tryghed som "hvor utryg føler du dig, når du går tur i boligområdet efter mørkets frembrud?", mens spørgsmålene i det andet skema tidsafgrænses som f.eks. "Har du på noget tidspunkt det seneste år frygtet at blive offer for en forbrydelse?". Farrall kan så vise, at hvor det første spørgeskema viser, at samlet 33 % er utrygge, er resultatet blot 15 % i det andet spørgeskema (og af de 15 % har en stor del kun været "lidt utrygge").

Hvilke faktorer påvirker trygheden?

Tryghedsforskningen peger på en række faktorer, der påvirker den enkeltes tryghed. Samspillet mellem faktorerne i et boligområde resulterer i en naboskabseffekt omkring tryghed.

Hvad gør et menneske trygt eller utrygt, og hvilken betydning har ens boligområde for oplevelsen af tryghed? De her anvendte gennemgange af forskningslitteraturen lister hver især en række faktorer, som der i tryghedsforskningen er enighed om, øver afgørende indflydelse på den individuelle oplevede tryghed og/eller på den samlede tryghed for beboerne i et boligområde. Samtidig gennemgås der i forskningslitteraturen en række faktorer, hvis sammenhæng med oplevet tryghed er usikker, på trods af at der fokuseres på dem i mange indsatser og målinger.

Fire grupper af faktorer

De her anvendte forskningsgennemgange grupperer hver især tryghedsfaktorerne på lidt varierende facon. Vi har ud fra disse opstillet følgende fire grupper:

- 1. Fysiske rammer:** De fysiske forhold i boligområdet, der betinger mulighederne for kriminalitet og/eller uformel social kontrol beboerne imellem, og som derved påvirker oplevelsen af risikoen for at blive offer for kriminalitet.
- 2. Netværk:** Forskellige aspekter af de sociale relationer mellem beboerne, som øver indflydelse på den individuelle oplevelse af tryghed og den enkelte beboers adfærd.
- 3. Nabolagsproblemer:** Kriminalitet og anden utryghedsskabende adfærd, der påvirker beboernes oplevelse af risikoen ved at færdes i boligområdet, og som derved påvirker den individuelle oplevelse af tryghed og den enkelte beboers adfærd.
- 4. Individfaktorer:** Individrelaterede forhold som køn, alder, social udsathed eller etnicitet, som påvirker den individuelle oplevelse af tryghed og den enkeltes adfærd, og som i udsatte boligområder kan være medvirkende til et relativt større antal unge i den kriminelle risikozone.

I det følgende vil vi beskrive hver gruppe faktorer for sig, for til sidst at trække en række pointer frem om samspillet mellem faktorerne, som de i praksis kommer til udtryk i et afgrænset boligområde, og den måde de påvirker den oplevede tryghed.

Vi har gennemgående vurderet hver tryghedsfaktor og -indsats ud fra spørgsmålene om:

Faktoren eller indsatsen påvirker den enkelte beboers tryghed?

Faktoren eller indsatsen påvirker den samlede oplevede tryghed blandt beboerne i boligområdet?

Faktoren eller effekten af indsatsen kan måles på boligområdeniveau?

For hvert af de tre spørgsmål, har vi tildelt faktoren eller indsatsen farven grøn, gul eller rød, hvor grøn bekræfter påvirkningen og målbareheden, gul signalerer usikkerhed og rød afkræfter.

De tre spørgsmål er afgørende at stille sig, hvis man med ønsket om at måle effekten af en tryghedsindsats vil gennemføre tryghedsmålinger i et afgrænset boligområde. Arbejder man i en tryghedsindsats med at påvirke tryghedsfaktorer, der ikke påvirker den samlede oplevede tryghed for beboerne i området eller ikke kan måles på områdeniveau, er der ingen grund til at foretage en måling af indsatserne på områdeniveau.

Ligeledes kan tryghedsindsatser udmærket være virksomme og vigtige på individniveau, men hvis de ikke bidrager til at skabe en målbar forbedring af den samlede oplevede tryghed for boligområdets beboere, er der ingen grund til at gennemføre en tryghedsmåling, som den vi her lægger op til.

Fysiske rammer

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

← Indretning af fællesområder, belysning og muligheder for uformel social kontrol

Et boligområdes fysiske udformning påvirker den oplevede tryghed blandt beboerne, fordi de fysiske rammer skaber betingelserne for den uformelle sociale kontrol, der foregår mellem beboerne imellem. Hvis de fysiske rammer mindsker beboernes muligheder for at holde øje med hinandens færden og sikkerhed i de offentlige områder, bidrager dette til at øge utrygheden.

Mange udsatte boligområder i Danmark er opført i 1960'erne og 70'erne ud fra en strengt modernistisk tankegang, hvor man

med arkitekt Bo Grönlunds ord "så helt bort fra årtusinders erfaringer med byudvikling og bl.a. spørgsmålet om, hvad der gør beboerne trygge" (Grönlund, 2008: 67).

Det resulterede i nogle boligområder med bl.a. en stor andel højhusbyggeri, fysisk lukkethed ift. den omkringliggende by, store øde græsplæner, vidt forgrenede og ensartede stisystemer, og lejligheder, der "vender sig væk" fra de offentlige arealer - alle forhold, der øger oplevelsen af utryghed (se bl.a. Ericksson, 2008: 21). Hertil kommer boligområdernes meget monofunktionelle præg, hvor et sparsomt butiksliv, der ellers om

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

Tryghedsindsats: Øget gadebelysning

Niveauet af belysning på bestemte steder i et boligområde påvirker beboernes oplevelse af tryghed, og i langt de fleste boligområder er en signifikant større andel af beboerne utrygge efter mørkets frembrud end i dagslys.

Spørgsmålet er så, om øget belysning i aften- og nattetimerne kan være med til at øge beboernes oplevede tryghed? I mange boligområder er dette et fast (og ofte relativt billigt) indslag, når de fysiske rammer skal ændres for at øge trygheden. Antagelsen er her, at øget belysning gør det lettere for beboerne i boligområde at udøve social kontrol på de offentlige arealer, medfører færre skumle steder og meget bogstaveligt mindsker råderummet for potentielle forbrydere.

En metaanalyse af 13 videnskabelige undersøgelser fra Campbell viser, at øget belysning på et overordnet plan moderat mindsker kriminaliteten i det offentlige rum (Welsch & Farrington, 2008a). En række af de undersøgelser, der indgår i metaanalysen viser dog isoleret, at den øgede belysning ingen effekt har på kriminaliteten, og samlet må man nok konkludere, at virkningen af øget belysning på kriminalitet er ret afhængig af, hvor og hvordan den implementeres.

Ovenstående metaanalyse handler om sammenhængen mellem kriminalitet og belysning. Alligevel tages den i Trygfondens Tryghedsmåling 2011 til indtægt for at øget belysning medfører øget tryghed (Andersen *et al.*, 2011: 26). Der er som tidligere beskrevet intet belæg for at en moderat mindskelse af den faktisk forekommende kriminalitet medfører øget oplevet tryghed, og derfor kan man ikke tage Campbell-metaanalysen til indtægt for denne sammenhæng.

Kun få studier har på kvantitativ vis beskæftiget sig med sammenhængen mellem belysning og tryghed, og dem, der har, viser at det for de fleste grupper beboere ikke har nogen effekt på deres oplevede tryghed, at belysningen i deres boligområde øges (Atkins *et al.*, 1991).

Dette resultat gælder dog kun på samlet boligområdeniveau, og man kan derfor udmærket forestille sig, at øget belysning på bestemte steder i et boligområde kan øge beboernes tryghed ved at færdes netop dér, men at dette øgede råderum i aftentimerne ikke påvirker deres generelle tryghed ved at færdes i boligområdet nævneværdigt.

dagen skaber liv i boligområdet, efter lukketid bidrager til at skabe øde områder med lukkede facader. Det giver både beboere og potentielt kriminelle oplevelsen af, at her bliver der ikke holdt øje med hvad der sker, og derfor er der heller ikke nogen, der vil gribe ind ved en eventuel forbrydelse.

Her ligger sandsynligvis noget af forklaringen på udsatte boligområders forhøjede utryghedsniveau, men selvom ovenstående forhold omkring selve byggeriet i boligområderne er tunge forhold, som er svære og dyre at ændre markant, er der imidlertid også en række fysiske forhold, der kan ændres i tryghedsøjemed uden at skulle rulle bulldozerne ud af garagen.

Sol, måne og kunstig belysning

I næsten alle tryghedsmålinger undersøges det, hvor trygge de adspurgte er ved at færdes i henholdsvis dagslys og efter mørkets frembrud i deres boligområde. Hvor næsten ingen er utrygge ved at færdes om dagen i deres boligområde, er der som regel signifikant flere der er utrygge ved at færdes efter mørkets frembrud. Det skyldes sandsynligvis, at det lavere lysniveau forringer den uformelle sociale kontrol beboerne imellem, fordi sigtbarheden bliver lavere og potentielt kriminelle vil have flere skjulesteder eller steder de uforstyrret kan gennemføre deres forehavende. Det er derfor relevant så vidt muligt at fokusere en tryghedsmåling (og tryghedsindsatser) ind på beboernes færden om aftenen og den eventuelle utryghed, den kan være forbundet med. Samtidig kan det i en tryghedsmåling være relevant at fokusere på særligt utrygge steder i det enkelte boligområde. Efterfølgende kan man så i felten undersøge, om utrygheden her kan skyldes mangelfuld belysning efter mørkest frembrud.

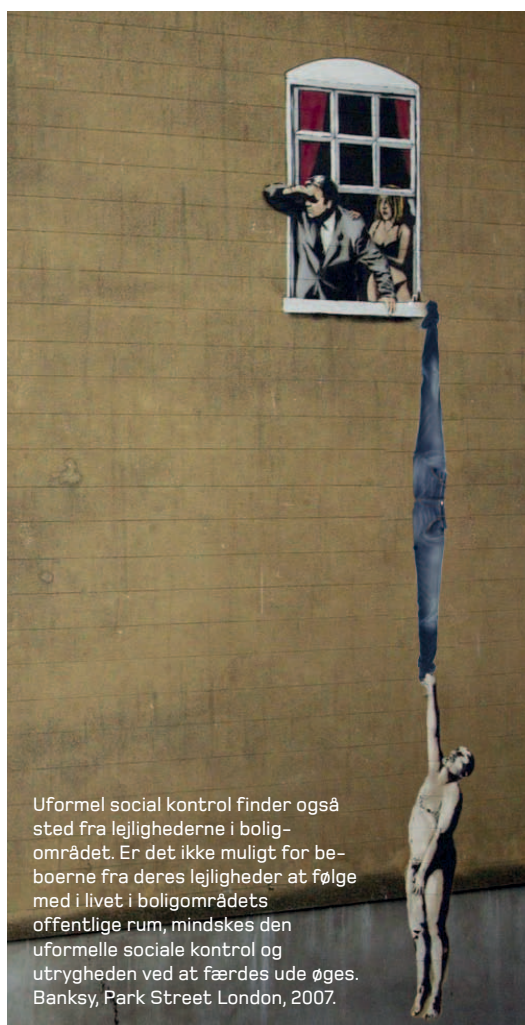
Fysiske rammer muliggør uformel social kontrol

Man kan imidlertid også påvirke mulighederne for at udøve uformel social kontrol på andre måder end at øge belysningen. Et meget anvendt tiltag i udsatte boligområder er f.eks. at beskære buske og træer omkring boligområdets offentlige arealer, så beboere, der færdes udendørs bedre kan holde

øjeblikke med hinanden og der bliver færre gemmesteder for potentielt kriminelle.

Der kan være god ræson i disse tiltag, fordi man i mange boligområder kan se et tydeligt geografisk mønster i spredningen af kriminaliteten. Tyveri, røveri og indbrud forekommer ikke overraskende langt mere hyppigt i de områder af bydelen, hvor den uformelle sociale kontrol er mest fraværende (Grönlund, 2008: 70).

Denne type tiltag, hvor man analyserer det enkelte byrum som ramme for at beboerne kan udøve uformel social kontrol og efterfølgende gennemfører mindre forandringer, kan antageligt være ganske effektivt. Det kræver blot, at disse trygge byrum tilsammen skaber et net af trygge steder at færdes for beboerne, så beboerne helt kan undgå utrygge steder i boligområdet. Ellers er der ganske stor sandsynlighed for at potentielt

Uformel social kontrol finder også sted fra lejlighederne i boligområdet. Er det ikke muligt for beboerne fra deres lejligheder at følge med i livet i boligområdets offentlige rum, mindskes den uformelle sociale kontrol og utrygheden ved at færdes ude øges. Banksy, Park Street London, 2007.

kriminelle blot flytter deres aktiviteter over til disse utrygge steder, når deres hidtidige jagtmarker er blevet gjort utilgængelige.

Sådanne indsatsers virkning i forhold til tryghed er ikke undersøgt systematisk, men kan udmærket inkorporeres i en tryghedsmålingsmåling, ved at spørgsmålet om beboernes oplevelse af tryghed på bestemte steder i boligområdet stilles før og efter en indsats.

Byliv og aktivitet i de offentlige områder

Uformel social kontrol i det offentlige rum kræver, at en vis andel af beboerne eller deres gæster faktisk færdes på gader, stræder og andre offentlige arealer. Hvis man blot forbedrer de fysiske rammer for den uformelle sociale kontrol, men dette ikke medfører, at flere færdes i det offentlige rum, risikerer man blot at øge spillerummet for de kriminelle (Jacobs, 1961: 52).

Beboernes og besøgendes færden hænger imidlertid ikke kun sammen med oplevelsen af tryghed, men nok først og fremmest med det man kan kalde gåturens formål. Mange går selvfølgelig tur blot for at gå en tur, men i et boligområde går mange også ned for at handle, komme hen til en fritidsaktivitet eller f.eks. besøge naboer. Her er problemet i udsatte

boligområder ofte, at der, når mørket falder på og butikkerne har lukket, ikke er nogle gøremål for beboerne i de offentlige områder. Fritids-, kultur- og foreningslivet er gerne koncentreret omkring nogle enkelte bygninger, og store dele af boligområdet ligger øde hen.

For langt de fleste udsatte boligområder, har man yderligere den udfordring at bydelen ligger rumligt isoleret fra den omkringliggende by, hvorfor besøgende ikke har andre gøremål i bydelen end at besøge beboerne. Gennemstrømningen af mennesker er således meget lav, og det at bydelene gerne er udformet med et vidtforgrenet net af stier og veje, giver den enkelte turgænger en oplevelse af at færdes helt eller næsten alene (Grönlund, 2008: 69). Dette bidrager antageligt til øget utryghed.

Udfordringen i mange udsatte boligområder består derfor i at få skabt flere og mere spredte turmål for beboerne og besøgende især om aftenen. Her er det kun fantasien, der sætter grænsen, og pointen her er da også først og fremmest, at man i tryghedsindsatser ikke behøver at arbejde med at minimere utryghed. Der ligger således store muligheder i at styrke bylivet og aktiviteterne i boligområdets offentlige rum for derigennem at øge trygheden.

Ulovlig graffiti er ofte hurtigt udført og at sammenligne med andre typer hærværk. Graffiti findes dog også i en mere velgennemført variant, der kan være med til at give overraskelser i et byrum, der ellers er fattige på oplevelser. Robbo + Banksy, Regents Canal London, 1985 + 2009.

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

Tryghedsindsats: Videovervågning

Videovervågning i det offentlige rum er en type tiltag, der har vundet bred udbredelse i Nord-europa siden 1990'erne, og det benyttes i stigende grad i udsatte boligområder i Danmark. I forhold til denne rapporters optik, kan man betragte videovervågning som en måde at kompensere for manglende muligheder for at udøve uformel social kontrol. Hvis de fysiske rammer ikke giver beboerne mulighed for at følge med i andre beboeres gøren og laden på de offentlige områder, kan videokameraet så at sige agere stedfortræder. Hertil kommer, at videokameraer kan virke afskrækkende på potentielt kriminelle, der pga. de mulige konsekvenser ved en senere afsløring vil afholde sig fra deres forehavende.

Selvom resultaterne ikke er entydige, er der overvejende enighed i forskningsverdenen om, at videovervågning kan mindske de typer af kriminalitet, der ikke foregår i affekt såsom biltyveri, indbrud i ejendomme eller ulovlig graffiti. Videovervågning har imidlertid ingen effekt på mere spontane typer forbrydelser som vold, voldtægt eller hærværk, der er nogle af de typer hændelser, der er mest utryghedsskabende (Welsch & Farrington, 2008b: 17).

Ovenstående handler kun om sammenhængen mellem videovervågning og faktisk forekommende kriminalitet. Når videovervågning kun har effekt på den del af kriminaliteten, der for det meste ikke er utryghedsskabende, og moderat mindsket kriminalitet i det hele taget ikke nødvendigvis medfører øget tryghed, er det ikke ved at mindske utryghedsskabende kriminalitet at videovervågning har sin berettigelse.

Berettigelsen er i højere grad at beboerne i et boligområde, på en positiv måde føler, at der bliver holdt øje med deres færden og at dette kan øge den oplevede tryghed. Bagsiden af denne mønt er, at videokameraer i det offentlige rum i et boligområde udover at agere "social kontrollør" bliver et symbol på, at det her er nødvendigt at overvåge, og løbende får beboere eller besøgende til at tænke på risikoen for at blive udsat for kriminalitet (Cordner, 2010: 18). De få gange sammenhængen er blevet undersøgt peger da også på, at selvom videovervågning ofte er et populært tiltag i et lokalområde, så øger det ikke beboernes generelle oplevelse af tryghed (EUCPN, 2004: 36).

Derfor kan videovervågning godt i visse situationer være en løsning på utryghed i forbindelse med forbrydelser, der ikke begås i affekt. Løsningen er dog ofte ganske dyr og man bør derfor nøje overveje, om denne løsning i praksis vil bidrage til øget tryghed, eller om man ikke med fordel i stedet kan arbejde med at styrke den uformelle sociale kontrol på det givne sted.

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

← Hærværk, ulovlig graffiti og skrald

Hærværk, ulovlig graffiti og skrald på gaden er nogle af de eksempler på brud på den sociale norm i et boligområde, som skaber utryghed. Når disse fænomener skaber utryghed, er det fordi de, efter at selve hændelsen har fundet sted, bliver ved med at agere symboler på normbrud eller ligefrem kriminalitet. En del beboere, der ser disse symboler, vil bevidst eller ubevidst komme til den konklusion, at den uformelle sociale kontrol her er formindsket eller helt fraværende, siden hændelsen kunne ske og dernæst overveje hvad dette betyder for deres egen sikkerhed (Ericksson, 2008: 24).

Når denne type uorden har det med at "formere sig" skyldes det at også dem, der smider skrald maler graffiti eller laver hærværk vil være opmærksomme på den fraværende uformelle sociale kontrol. Et normbrud som ulovlig graffiti medfører derfor ikke blot mere graffiti, men kan også øge tilbøjeligheden til andre normbrud som f.eks. smårapserier (se interessant dokumentation på dette i Keizer *et al.*, 2008: 1684). Man må derfor antage, at det påvirker beboernes oplevede tryghed, hvis deres oplevelse af hyppigheden af sådanne normbrud i deres boligområde ændres.

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

Tryghedsindsats: Tryghedsvandringer

En efterhånden meget anvendt måde at adressere problemet med skrald, ulovlig graffiti og hærværk i udsatte boligområder, er at gennemføre tryghedsvandringer i boligområdernes fællesområder.

En tryghedsvandring består af en planlagt vandring gennem boligområdet, hvor beboere og myndighedspersoner sammen udarbejder en liste med utrygge steder og elementer i boligområdet. Deltagerne er typisk lokale repræsentanter som beboere, afdelingsbestyrelse og lokale handelsdrivende og professionelle aktører som kommunens plan- eller teknikafdeling, ejendomsfunktionærer, gårdmænd og politiet. Efter vandringen udarbejder de professionelle aktører en handlingsplan, og ansvaret for at gøre noget ved de udpegede steder placeres hos den relevante aktør, der så i den følgende tid gør noget ved problemet.

Tryghedsvandringer har således ikke til formål direkte at øge de deltagendes tryghed, men indirekte at påvirke beboernes tryghed ved at mindske forekomsten af skrald, ulovlig graffiti og hærværk og skabe et billede af et boligområde, hvor normbrud ikke accepteres.

Effekten af tryghedsvandringer er hidtil ikke blevet systematisk undersøgt, men Center for Boligsocial Udvikling offentliggør primo 2013 en resultatmåling af tryghedsvandringer i udsatte boligområder, hvor den interesserede kan læse mere om denne indsats resultater.

Fejning, oprydning og fjernelse af affald får i sig selv folk til at smide til mindre skrald på gaden og viser beboerne, at der tages hånd om boligområdet. Banksy, Chalk Farm Road, London, 2006.

Netværk

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

← Kendskab og tillid til naboer

Det er dokumenteret i en række forskellige undersøgelser, at beboerne i kvarterer med et stærkt naboskab, udbygget social kapital og social interaktion - forstået som at beboerne har venner i boligområdet, kender/omgås deres naboer (med naboer mener vi beboere i boligområdet generelt) eller f.eks. blot hilser på deres naboer på gaden - generelt er tryggere (Hale, 1996: 114).

Et stærkt netværk for den enkelte beboer påvirker dennes oplevede tryghed på to måder: Det mindsker beboernes frygt for at blive offer for en forbrydelse begået af deres naboer (færre betragter deres naboer som potentielle forbrydere), og det øger beboerens tillid til at andre griber ind, hvis hun/han bliver offer for en forbrydelse. Begge aspekter bidrager til at gøre beboerne tryggere ved at færdes i boligområdet, og det sidstnævnte aspekt udgør en substantiel del af den uformelle sociale kontrol i boligområdet (Erickson, 2008: 22). Potentielle forbrydere vil være opmærksomme på, at beboerne ikke blot ser den anden vej, hvis nogen bliver udsat for en forbrydelse, og det vil sandsynligvis få en del til afstå fra deres kriminelle forehavende.

Sammenhængen mellem det at have et stærkt socialt netværk og oplevet tryghed for det enkelte individ, er vist i en række forskellige undersøgelser, bl.a. i Balvig, Holmberg og Nielsens evaluering af den danske politireform (Balvig *et al.*, 2011: 136) og Rådgivende Sociologer i deres analyser af spørgeskemaredskabet "Naboskabet" (Rådgivende Sociologer, 2005: 70). I USA har bl.a. Ross & Jang kunnet vise, at et stærkt socialt netværk for den enkelte beboer mindsker den utryghedsskabende effekt af det at bo i et boligområde med nabolagsproblemer (Ross & Jang, 2000: 410).

Stærke men gensidigt lukkede sociale netværker skaber utryghed

På trods af ovenstående, skal man være opmærksom på, at stærke netværker i et

boligområde godt kan indvirke negativt på trygheden, hvis den i praksis betyder at beboerne indgår i en række gensidigt lukkede sociale grupperinger. Amerikansk forskning tyder således på at beboere i boligområder med stærk etnisk opsplittning, men samtidig stærk integration internt i de etniske grupper, er mere tilbøjelige til at være utrygge. Den manglende gensidige kontakt medfører gensidige vrangforestillinger og mistillid, der får flere beboere til at betragte deres naboer som potentielt kriminelle og mindsker deres tillid til at andre beboere vil gribe ind, hvis de udsættes for en forbrydelse (Erickson, 2008: 23)

Kollektiv handlekraft →

Beboernes individuelle netværker kan i et boligområde, samtidig med at styrke den uformelle sociale kontrol, omsættes til fælles handlekraft, hvis en eventuel utryghedsskabende udvikling i lokalområdet skal imødegås. I områder, hvor de stærke netværker medfører, at f.eks. lokalråd, beboerdemokrati eller foreningslivet er stærkt og handlekraftigt, vil beboerne overvejende være tryggere, fordi de har tillid til at lokalsamfundet kan imødegå og pacificere eventuelle utryghedsskabende fænomener. En del forskere har derfor fokuseret på teorien om "den kollektive handlekraft" i et boligområde som forklaring på tryghed/utryghed (Mellgren, 2011b: 28).

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

Manglende vedligeholdelse af de fysiske rammer kan skabe utryghed. Banksy, New Orleans, 2009.

Kollektiv handlekraft er dog ganske svær at måle kvantitativt, fordi den kun kan udledes ved at aggregere de individuelle netværker. Teorien skal derfor også mere ses som en medforklaring til at stærke individuelle netværker blandt beboerne skaber tryghed. Beboernes kendskab og tillid til deres naboer styrker således både den uformelle sociale kontrol, når beboerne færdes ude, men styrker samtidig den kollektive handlekraft, så en utryghedsskabende udvikling i fællesskab kan imødegås, f.eks. i form af forældregrupper, der spadserer rundt i boligområdet om aftenen. Både den uformelle

social kontrol og den kollektive handlekraft påvirker den oplevede tryghed for den enkelte beboer. Og har beboerne et billede af at den kollektive handlekraft er svag i boligområdet, påvirker dette trygheden negativt (Hale 1996:118).

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

Tryghedsindsats: Styrkelse af den kollektive handlekraft

I en række "indsatser" i udsatte boligområder arbejder man med den såkaldte ressourcebaserede metode, hvor indsatser og tiltag bygges på beboernes egne "ressourcer" i form af viden, idérigdom, handlekraft og mandetimer. Når vi i ovenstående har sat indsatser i gåseøjne, skyldes det at denne form for borgerinddragelse ofte er så vidtrækkende, at der blot er tale om at sætte en proces i gang, der skal styrke fællesskabets handlekraft i boligområdet og man således ikke ved opstarten ved, hvilke indsatser processen skal munde ud i (se bl.a. den boligsociale helhedsplan i Charlotteager i Hedehusene). Formålet er således overordnet at styrke beboernes handlekraft og langsomt gøre dem i stand til selv at overtage udviklingen af deres boligområde.

Denne form for myndiggørende indsats eller andre typer borgerinddragende tiltag kan i et tryghedsperspektiv give god mening, fordi det potentielt kan skabe et lokalsamfund, der kan gribe hurtigt og effektivt ind overfor utryghedsskabende aktiviteter eller fænomener.

Udfordringen ved den ressourcebaserede metode ift. tryghed er, at borgerinddragelse "for alle" i et boligområde i praksis ofte bliver for de få velkendte ildsjæle, der på trods af deres engagement sjældent repræsenterer resten af boligområdet. I forhold til tryghedsspørgsmål, er disse ildsjæle antageligt også dem, der er tryggest ved at færdes i boligområdet og som har det største sociale netværk. Det er således ikke sikkert, at blot fordi boligområdet bliver mere handlekraftigt, så omsættes denne handlekraft også til tiltag mod utryghed.

Et alternativ til ovenstående kunne da også være en type borgerinddragelse mere specifikt rettet mod at forbedre trygheden, som forslået af bl.a. Cordner, hvor man inviterer til borgermøder, der specifikt omhandler tryghed (Cordner 2010:32). Beboerne kan her komme på banen med deres "ekspertviden" om specifikke tryghedsaspekter i boligområdet, mens politi og myndigheder kan informere om kriminalitet eller sociale forhold i boligområdet, og forklare om de tiltag der tages for at gøre noget ved problemerne.

Ligesom andre typer borgermøder kan problemet ift. tryghed dog her være, at det som regel er de mest ressourcestærke og trygge i boligområdet, der deltager i møderne, og de mest utrygge deltagere på sådanne møder, ikke vil beskrive deres utryghed i en større forsamling. Selvom deltagerne på sådanne møder ikke repræsenterative for beboerne som sådan, kan tryghedsmøder alligevel være meget givtige som kommunikationskanal mellem beboere og myndigheder.

Det er dog under alle omstændigheder vanskeligt at måle virkningen på den oplevede tryghed i et boligområde af en sådan uforudsigelig proces, og den kan sandsynligvis bedre afdækkes i en kvalitativ undersøgelse.

Det er ikke manglende vedligeholdelse som sådan, der skaber utryghed, men at nedslidte bygninger og offentligt inventar bliver til symboler på, at lokalsamfundet ikke kan tage hånd om problemerne. Den kan få den enkelte beboer til at tvivle på lokalsamfundets evne til at håndtere andre nabolagsproblemer som f.eks. kriminalitet og kan på den måde skabe utryghed.
Banksy, New Orleans, 2009.

Nabolagsproblemer

PÅVIRKER DEN
ENKELTE BEBOERS
OPLEVEDE TRYGHED

← Kriminelle hændelser

Individer, der har været ofre for en forbrydelse, er generelt markant mere utrygge end beboere, der ikke har været udsat for en forbrydelse, og grovere forbrydelser som vold, voldtægt og tyveri gør generelt folk mere utrygge end f.eks. tyveri og hærværk (Heber, 2005: 39). Man skal dog være opmærksom på, at utryghed udsprunget af en kriminel hændelse overvejende fører til angst for at blive offer den samme type hændelse og ikke nødvendigvis til generel utryghed (Hale, 1996: 1004).

PÅVIRKER DEN SAMLEDE
OPLEVEDE TRYGHED
I BOLIGOMRÅDET

← Faktisk forekommende kriminalitet på områdeniveau

Selvom det at blive offer for en forbrydelse kan være en yderst ubehagelig oplevelse for den enkelte beboer, så er det samlede antal borgervendte forbrydelser i de fleste boligområder alt for lille til at disse oplevelser direkte kan påvirke den gennemsnitlige oplevelse af tryghed for alle boligområdets beboere⁹.

I nogle boligområder med uforholdsmæssigt høje kriminalitetsrater kan denne sammenhæng forekomme, men for langt de fleste danske boligområder, der ift. kriminalitet befinder sig i middelområdet, er der ingen direkte sammenhæng. Spørgsmålet stilles hyppigt i den internationale tryghedsforskning og er derfor undersøgt af række forskere, der alle kommer frem til samme resultat: Der er ingen konsekvent sammenhæng (Moore & Braga, 2003: 19; Hale, 1996: 106; Heber, 2005: 35; Wynne, 2008: 1).

Den faktisk forekommende kriminalitet i et boligområde har herudover statistisk set det "problem", at den i absolutte tal ikke dækker over ret mange hændelser i en afgrænset bydel, og derfor svinger meget fra år til år (Christensen *et al.*, 2011: 13). Det er tvivlsomt, hvordan disse årlige svingninger indvirker på beboernes tryghed. De relativt få ofres eventuelt forøgede utryghed slår sandsynligvis ikke igennem i den samlede oplevede tryghed i bydelen. Og da beboerne

kun har begrænset mulighed for at følge med i udviklingen i antallet af anmeldelser i deres bydel (hvis de overhovedet har mulighed for det), kan man heller ikke antage, at anmeldelsesstatistikken påvirker den oplevede tryghed på denne vis.

Den faktisk forekommende kriminalitet i et boligområde påvirker derfor ikke direkte den samlede oplevede tryghed for beboerne - det gør derimod beboernes oplevelse af kriminalitet (der kun løseligt hænger sammen med den faktisk forekommende kriminalitet i boligområdet, hvilket vi skal vende tilbage til). Det leder til den konklusion, at man generelt ikke kan måle den oplevede tryghed blandt beboerne i et boligområde ved at anvende statistik om kriminaliteten i boligområdet¹⁰. Kriminalitetsstatistik indikerer noget om kriminalitet, men ikke nødvendigvis noget om oplevet tryghed på boligområdeniveau.

Den indirekte sammenhæng mellem kriminalitet og oplevet tryghed

Selvom den oplevede tryghed ikke direkte udspringer af den faktisk forekommende kriminalitet, kunne man godt forestille sig, at de relativt få kriminelle hændelser i et boligområde havde en indirekte indvirkning på boligområdets oplevede tryghed. Sker der en kriminel hændelse i boligområdet vil snakken ofte gå, og naboernes andenhåndsviden om hændelsen påvirker sandsynligvis den enkelte beboers oplevelse af tryghed (Heber, 2005: 38). Er hændelsen alvorlig nok kommer de lokale eller ligefrem landsdækkende medier på banen, hvilket flere forskere har dokumenteret er en udbredt kilde til viden om kriminalitet (Ericksen, 2008: 18).

Hvordan snakken i et boligområde eller mediernes dækning af en kriminel hændelse påvirker beboernes oplevede tryghed er usikkert, og forskningen i emnet tyder ikke på, at beboerne automatisk overtager mediernes eller naboernes billede af kriminaliteten i deres boligområde (bl.a. Tryg-

fondens landsdækkende tryghedsmålinger kan dokumentere en sund portion skepsis overfor mediernes dækning af kriminalitet). Man kan dog nok roligt konkludere, at der er en påvirkning, at den er uforudsigelig, at den varierer ganske meget efter det enkelte tilfælde, og at den varierer på en måde, der meget vanskeligt kan tages højde for i en kvantitativ undersøgelse.

Manglende grundlag for beboernes risikovurdering

Og her er vi fremme ved den væsentligste forklaring på den manglende sammenhæng mellem beboernes oplevede tryghed og den faktisk forekommende kriminalitet i boligområdet: Uden præcis viden om kriminaliteten i boligområdet er det umuligt for den enkelte beboer at danne sig et realistisk billede af risikoen ved at færdes ude i boligområdet, hvorfor den personlige oplevelse af tryghed ikke hverken teoretisk eller praktisk kan hænge sammen med den faktisk forekommende kriminalitet. Det gælder også, hvis man blot taler om en sammenhæng med den af politiet registrerede kriminalitet i form af anmeldelser. Her har man som borger ganske enkelt ingen mulighed for at danne sig et billede af forekomsten af forskellige typer af kriminalitet i et bestemt boligområde, som kan ligge til grund for en risikovurdering i forbindelse med kriminalitet¹¹. Og hvis dette ikke er tilfældet, hvordan skulle stigninger eller fald i kriminalitetsraterne så medføre stigninger eller fald i den oplevede tryghed?

KAN MÅLES PÅ
BOLIGOMRÅDENIVEAU

Man kan som eksempel forestille sig et tilfælde af voldtægt et sted i det offentlige rum i et boligområde. Denne hændelse kan sprede skræk og rædsel blandt beboerne sandsynligvis bakket op af mediedækningen, men vejer næsten intet statistisk set. Og et andet eksempel med en voldtægt, der foregår i en lejlighed og hvor gerningsmand og offer i forvejen kender hinanden – en hændelse, der muligvis slet ikke indvirker på beboernes tryghed, selvom den i statistikken optræder som identisk med førnævnte tilfælde. Når vi så yderligere ved, at kun ca. ¼ af alle voldtægter anmeldes (Balvig & Kyvsgaard 2011:4), vil det være ren spekulation at arbejde med en vægtning af forskellige tilfælde af forbrydelser, så f.eks. vold og voldtægt slår stærkere igennem i et tryghedsindeks end f.eks. tyveri og hærværk.

Det er beboernes oplevelse af nabolagsproblemer og ikke nødvendigvis den faktiske forekomst af problemer, der kan skabe utryghed. Banksy, Grange Road London, 2007.

PÅVIRKER DEN
ENKELTE BEBOERS
OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE
OPLEVEDE TRYGHED
I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ
BOLIGOMRÅDENIVEAU

Tryghedsindsats: Lokalt fokuserede politiindsatser

Nærpoliti, Problemorienterede Politiindsatser eller Hotspotindsatser. Lokalt fokuserede politiindsatser har siden 1990'erne vundet stigende indpas i udsatte boligområder i Danmark, og selv om indsatserne ofte hedder det samme eller udspringer af samme program, bliver de i praksis meget forskellige udtænkt og implementeret. Den lokale og løbende tilpasning af indsatserne betyder, at indsatserne i praksis skræddersys til det enkelte boligområde og det giver antageligt den mest effektive indsats mod det givne områdes problemer med kriminalitet (Cordner, 2010: 45). Samtidig er netop denne tilpasning grunden til, at det er ganske svært at sammenligne effekten af lokale politiindsatser, og dermed meget svært at sige noget generelt om deres virkning.

På trods af dette, er forskningen i lokalt afgrænsede politiindsatser ganske omfattende og kan ikke fyldestgørende gennemgås her. Helt overordnet kan man dog konkludere, at effekten af områdeafgrænsede politiindsatser på kriminalitetsniveauet i et boligområde er enten meget lille eller nul (Myhill, 2006: 19). Effekten er antageligt størst, hvis der sættes ind med såkaldte hotspot-indsatser i områder med høj kriminalitet (Braga, 2007: 19), men også problemorienterede politiindsatser, hvor der arbejdes kriminalpræventivt med at påvirke årsagerne til kriminalitet kan have en moderat effekt på kriminalitetsniveauet i et givent boligområde (Weisburd *et al.*, 2008: 6).

Til gengæld, er der overvejende forskningsmæssig enighed om, at områdeafgrænsede politiindsatser øger den oplevede tryghed blandt beboerne i et givent boligområde (Myhill, 2005: 20). Områdeafgrænsede politiindsatser medfører synlighed og genkendelighed omkring politiet, hvilket skaber øget tillid til politiet blandt beboerne og derigennem øger deres tryghed.

Det er ganske svært ud fra den hidtidige forskning at præcisere, hvilke dele af de områdeafgrænsede politiindsatser, der skaber tryghed blandt beboere. Generelt kan man konstatere, at politiindsatser, der på forskellig måde involverer beboerne og skaber nærhed mellem betjente og beboere, og derved lykkes med at give beboerne en oplevelse af, at politiet er lokalområdets forlængede arm i kampen mod kriminalitet, på den måde vil kunne forbedre den oplevede tryghed (Cordner, 2010: 47).

Indsatserne med Problemorienterede Politiindsatser i en række udsatte boligområder i Sønderborg skal her fremhæves, fordi det er et af få danske eksempler på områdeafgrænsede politiindsatser med det formål at forbedre trygheden, der er blevet systematisk evalueret. Indsatserne, der blev iværksat i boligområder med relativ lav oplevet tryghed, havde efter deres afslutning signifikant forbedret beboernes oplevede tryghed. Sideløbende med indsatsen blev der imidlertid opsat dørtelefoner, og den forbilledlige evaluering af indsatserne, viser da også, at dette ligeledes kan have været medvirkende til den øgede tryghed (Lindberg, 2011: 17).

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

← Oplevelsen af kriminalitet og utrygheds- skabende adfærd

Når oplevet tryghed ikke hænger sammen med faktisk forekommende kriminalitet, betyder det ikke at beboernes oplevelse af kriminalitet ikke har indflydelse på den oplevede tryghed – det har den ofte. Det betyder blot, at beboernes oplevelse ikke bygger på præcis viden om den faktisk forekommende kriminalitet i boligområdet.

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

Det er derfor essentielt i en tryghedsmåling at undersøge beboernes oplevelse af kriminalitet i boligområdet. Samtidig er det vigtigt at undersøge beboernes oplevelse af generelle nabolagsproblemer forårsaget af personer i boligområdet. Det kan f.eks. her dreje sig om grupper af unge med utrygheds-
skabende adfærd som tilråb, trusler eller larm – en adfærd, som kun sjældent er egentlig kriminel, men som bryder med normen for opførsel i det offentlige rum og derved kan skabe utryghed. Andre eksempler kan være vild scooterkørsel og alkoholikere/narkomaner med utilregnelig adfærd.

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

9 I gennemsnit er det kun er en meget lille procentdel af befolkningen, der hvert år bliver offer for kriminalitet. I 2010 var landsgennemsnittet for ofre for en række udvalgte kategorier af kriminalitet følgende: Tyveri 12 %, hærværk 6 %, vold 1 %, røveri: 1 %, voldtægt el. forsøg på dette: 0,1 % (Balvig & Kysgaard, 2011: 4). For de mest utrygheds-
skabende forbrydelser som røveri, vold og voldtægt er det således max 3 % af den samlede befolkning, der hvert år bliver offer for en eller flere af disse. Selv hvis procentdelen i nogle boligområder er større, så taler vi meget en meget lille andel af beboerne, som det vil kræve en urealistisk fintmasket spørgeskemaundersøgelse at beskrive nogenlunde statistisk sikkert.

10 Et aspekt af denne problematik er, at det for det meste er meget vanskeligt at danne sig et præcist billede af faktisk forekommende kriminalitet i et boligområde pga. det såkaldte mørketal. Mørketallet betegner de forbrydelser, som ikke anmeldes, og det kan fastslås ved at gennemføre en såkaldt offerundersøgelse, som dem Justitsministeriet med jævne mellemrum gennemfører på landsplan. Her kan man bl.a. se, at landsgennemsnittet for ikke-anmeldte forbrydelser som procentdel af det samlede antal forbrydelser i perioden 2005–2010 på lå på 35 % for tyveri, 53 % for hærværk, 54 % for vold, 23 % for røveri og 76 % for voldtægt (Balvig & Kyvsgaard, 2011: 4).

11 Man har siden 2007 på rigspolitiets hjemmeside www.politistatistik.dk kunnet finde information om den kvartalsvise udvikling for forskellige typer anmeldelser af kriminalitet i hele Danmark indenfor kvadrater på en km². Hjemmesiden giver dog ikke mulighed for at foretage sin egen områdeafgrænsning og sætter ej heller anmeldelsestallene i forhold til befolkningstørrelsen i det givne kvadrat (der er ikke overraskende mange anmeldelser i tætbefolkede områder). Dette gør det i praksis umuligt for den enkelte beboer (eller for den sags skyld for den trænede kriminolog) at estimere niveauet for kriminalitet i sit boligområde, hvorfor man heller ikke ad denne vej kan udarbejde en realistisk risikobedømmelse.

Individfaktorer

Selvom vi i denne rapport helt overvejende lægger fokus på de tryghedsfaktorer, der betinges af det daglige liv i et boligområde, kan man ikke se bort fra, at der også findes en række faktorer, som knytter sig til den enkelte beboers personlige forhold og ressourcer, og som kan have stor indflydelse på oplevelsen af tryghed. Sammenhængene mellem disse faktorer og de givne personers oplevelse af tryghed er ofte af kompleks psykosocial natur, der er helt forskellig fra person til person.

Overordnet er sammenhængene dog blevet bekræftet i utallige tryghedsundersøgelser, og forskerne hælder overvejende til, at forklaringen ligger i det forhold, at en persons sociale, kulturelle og økonomiske ressourcer hænger tæt sammen med, hvor udsat personen oplever sig selv. Hvis en beboer ikke ser sig i stand til psykisk eller fysisk at håndtere en kriminel hændelse og følgerne af denne, forøger det betragteligt personens risikovurdering ved f.eks. at færdes i boligområdet og formindsker for det meste personens generelle tryghed.

Heber identificerer overordnet fire individuelle faktorer, der påvirker den oplevede tryghed: Køn, alder, økonomiske ressourcer og etnicitet (Heber, 2005: 14). Vi vil det følgende gennemgå disse nærmere for til slut at se på nogle af sammenhængene mellem faktorerne og hvordan de gør sig gældende i udsatte boligområder.

Beboernes køn →

Det er veldokumenteret, at kvinder generelt oplever større utryghed end mænd. Det skyldes sandsynligvis, at kvinder opfatter sig selv som mere udsatte end mænd gør. Det skal forstås på den måde, at kvinder dels opfatter deres muligheder for at forsvare sig ved en forbrydelse som mindre end mænds (de er mere udsatte) og at de dermed generelt er lettere ofre, og dels at de personlige konsekvenser af en eventuel forbrydelse vurderes som markant større end blandt mænd generelt. I forhold til både udsathed og konsekvenser, spiller frygten for at blive offer for en seksuel forbrydelse af gode grunde en markant større rolle i forhold til oplevelsen af tryghed end hos mænd (og denne frygt kædes ofte sammen med frygten for at blive udsat for andre typer forbrydelser) (Heber, 2005: 42).

At kvinder er mere utrygge end mænd er i dansk kontekst senest blevet bekræftet af Balvig og Kyvsgaard for perioden 2005–2010 (Balvig & Kyvsgaard, 2011: 94).

Beboernes alder →

Ældre mennesker er generelt mere utrygge end yngre mennesker. De to gruppers adfærd og dermed objektive risiko for at blive udsat for en forbrydelse, burde egentlig tilskrive, at det forholdt sig omvendt. Forskerne er da generelt også enige om, at forklaringen ligesom forskellen mellem kvinder og mænd, ligger i den personlige vurdering af sårbarhed ift. at blive offer for en kriminel handling. Ældre har ofte et mindre socialt netværk at kunne trække på og kan eksempelvis være gangbesværede. Det betyder, at de generelt bevæger sig mindre rundt i deres boligområde end yngre og at de vil have sværere ved at finde både fysisk og psykisk støtte, hvis de er blevet ofre for en forbrydelse (Heber, 2006: 46).

Sammenhængen mellem alder og oplevet tryghed er i dansk sammenhæng senest blevet bekræftet af Balvig og Kyvsgaard (Balvig & Kyvsgaard, 2011: 94).

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

← Beboernes sociale udsathed

Oplevelsen af tryghed hænger tæt sammen med de økonomiske ressourcer en person har til rådighed i sit dagligliv. De fattigste er således også de relativt mest utrygge ift. kriminalitet, hvilket forskerne overvejende forklarer med at de fattigste i et samfund også oplever sig som mest sårbare ift. eventuelle kriminelle hændelser. En eventuel forbrydelse vil dels veje økonomisk tungere (færre i denne gruppe har eksempelvis forsikring) og denne gruppe har også relativt færre bekendte, der kan agere støtte efter en eventuel forbrydelse. Gruppens angst for kriminalitet hænger sandsynligvis også sammen med en generel utryghed, der f.eks. udspringer af lav jobsikkerhed og økonomisk afhængighed af offentlige overførselsindkomster (Heber, 2005: 50)

Fænomenet er blevet undersøgt for en række forskellige parametre som uddannelsesniveau, stilling og indkomstniveau i forskellige undersøgelser og i Danmark har senest Balvig & Kyvsgaard vist, at henholdsvis indkomstniveau og det at være i arbejde har signifikant sammenhæng med angsten for kriminalitet (Balvig & Kyvsgaard, 2011: 96).

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

← Beboernes etnicitet

Det er et generelt fænomen i hele verden, at folk der er indvandret til et land føler sig mere utrygge end dem, der er opvokset i landet. Forklaringerne er mange og sandsynligvis meget forskellige for den enkelte person. Forskerne hælder overvejende til at det at have udenlandsk baggrund for store grupper indebærer sprogvanskeligheder, manglende kendskab til og muligvis ligefrem mistillid til landets myndigheder samt en oplevelse af kulturel afstand til majoritetsbefolkningen. Det leder til usikkerhed omkring en række dagligdags gøremål og besværliggør kontakt med myndighederne, mens det for mange går hånd i hånd med en svag tilknytning til arbejdsmarkedet og relativ ressourcetsvagthed, hvilket igen kan lede til isolering og utryghed ift. kriminalitet. Nogle forskere kæder hertil fænomenet sammen med en særskilt angst for racistisk motiverede forbrydelser, som potentielle ofre ofte antager kan være direkte livstruende og dermed stærkt utryghedsskabende (Heber, 2005: 51).

Beboernes færden i boligområdet →

På tværs af ovenævnte individkarakteristika, er det veldokumenteret, at personer, der ofte bevæger sig rundt udendørs i deres boligområde, er mindre utrygge end beboere, der oftest bliver indendøre. Det er tankevækkende, fordi beboerne i denne gruppe ved deres adfærd har den største objektive risiko for at blive offer for en forbrydelse. Kausaliteten går sandsynligvis begge veje, så de generelt trygge færdes mere i deres boligområde, mens dem, der færdes meget i deres boligområde opbygger et større kendskab til boligområdet og derfor bedømmer flere steder i området som sikre at færdes, hvilket øger deres oplevede tryghed (Heber, 2005: 56).

Den signifikante sammenhæng mellem generel tryghed og hvorvidt man færdes ofte ude i sit boligområde er i dansk sammenhæng senest dokumenteret i 2010 af Balvig og Kyvsgaard (Balvig og Kyvsgaard, 2011: 96).

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

På tværs af faktorerne

Ressourcesvage beboere som kilde til lavere tryghed i udsatte boligområder

Når man som i denne rapport fokuserer særsomt på oplevelsen af tryghed i specifikke boligområder, er det forventeligt, at et områdes beboersammensætning generelt set gør boligområdet mere eller mindre disponeret for høje utryghedsrater. Boligområderne er selvfølgelig på ingen måde determineret ift. tryghed, da en bestemt beboersammensætning i praksis sagtens kan opvejes af andre faktorer som stærke sociale netværker eller velindrettede offentlige arealer. Dog har forskerne mange gange kunnet vise, at den oplevede tryghed hos beboerne i udsatte boligområder generelt er signifikant lavere end for beboere i andre storbyområder (Erickson, 2008: 35).

Utryghed skaber utryghed skaber utryghed

Erickson kan tillige dokumentere, at utrygheden for den enkelte beboer i udsatte boligområder er signifikant højere end man skulle forvente ud fra beboersammensætningen, og at der altså er en områdeeffekt, der ligger udover det at have resourcesvage naboer (Erickson, 2008: 49). Erickson giver ikke noget bud på hvad denne områdeeffekt består i, men hun har næsten indirekte givet en af forklaringerne ved at undersøge, om beboere i udsatte boligområder i højere grad end beboere i andre boligområder afholder sig fra at gå ud i boligområdet pga. utryghed. Her kan hun vise, at en signifikant større andel beboere holder sig inden døre i udsatte boligområder pga. utryghed (Erickson, 2008: 37).

Hvis man overvejer, hvilken konsekvens dette har for den uformelle sociale kontrol på stier, veje og offentlige pladser i udsatte boligområder, ligger her antageligt en af forklaringerne på den forstærkede utryghed i udsatte boligområder. Det indikerer, at utryghed i høj grad er et selvforstærkende fænomen, og flere forskere har også tidligere argumenteret for forekomsten af negativ synergieffekt omkring de utryghedsskabende faktorer (Hale, 1996: 83).

Individfaktorer vejer stadig tungest

Man skal dog stadig her holde sig for øje, at den enkelte beboers individuelle ressourcer i de fleste boligområder har markant større indvirkning på dennes oplevede tryghed end områdekarakteristika som svage sociale netværk og nedslidte fysiske omgivelser (Mellgren, 2011a: 11). Beboersammensætningen i udsatte boligområder er således det helt grundlæggende problem, hvis man på længere sigt vil komme utrygheden til livs.

Skæv beboersammensætning giver flere unge i den kriminelle risikozone

Ovenstående forklaring kan tænkes i mange varianter, hvor en række områdekarakteristika, der er særlige for udsatte bolig-

← Naboskabseffekten omkring utryghed

Den svenske kriminolog Katarina Erickson kan i 2008 dokumentere en naboskabseffekt omkring tryghed. Hun inddeler i sin undersøgelse alle svenske boligområder i henholdsvis højindkomst-, lavindkomst- og særligt udsatte boligområder (områder med høj arbejdsløshed, lavt uddannelsesniveau, høj andel beboere med udenlandsk baggrund etc.), og analyserer på baggrund af den nationale svenske tryghedsundersøgelse den oplevede tryghed blandt beboerne i de tre typer områder. Ikke overraskende er højindkomstområderne mest trygge, lavindkomstområderne mindre trygge og de udsatte områder mindst trygge. Det interessante er, at beboere, der i udgangspunktet er lige ressourcestærke, afhængigt af om de bor i et udsat eller ikke-udsat boligområde (og altså uafhængigt af de personlige ressourcer eller faktorer som bl.a. et svagere socioøkonomisk udgangspunkt, alder, køn el. tidligere viktisering) generelt vil være mere utrygge i udsatte boligområder. Mange resourcesvage naboer øger altså den enkeltes utryghed signifikant.

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

områder kan tænkes at medføre færre folk på gaden og følgende større utryghed osv. F.eks. kan det modernistiske boligbyggeri med relativt dårlige muligheder for at udøve uformel social kontrol i det offentlige rum få færre til at bevæge sig ud med følgende endnu mindre uformel social kontrol osv.

En anden forklaring på den relativt forhøjede utryghed kan være, at beboersammensætningen i udsatte boligområder medfører, at en relativt større gruppe unge vokser op i ressourcevage familier, og ikke får den nødvendige støtte og opbakning hjemmefra ift. skole, venner eller arbejde. I kombination med en generelt større andel unge i de fleste udsatte boligområder, gør dette at en relativt større

andel unge i udsatte boligområder befinder sig i den kriminelle risikozone. I kombination med en på nogle punkter "skolefjendtlig" ungdomskultur er dette en del af forklaringen på, at relativt mange udsatte boligområder med jævne mellemrum oplever problemer med en lille gruppe unge, der med utryghedsskabende og normbrydende adfærd i det offentlige rum eller småkriminelle aktiviteter skaber utryghed blandt beboerne (fænomenet rapporteres jævnligt ved Center for Boligsocial Udviklings rådgivningsbesøg i udsatte boligområder). Et boligområdes beboersammensætning kan således skabe øget grobund for utryghedsskabende aktiviteter, som påvirker beboernes tryghed udover hvad beboernes personlige ressourcer skulle tilsi.

PÅVIRKER DEN ENKELTE BEBOERS OPLEVEDE TRYGHED

PÅVIRKER DEN SAMLEDE OPLEVEDE TRYGHED I BOLIGOMRÅDET

KAN MÅLES PÅ BOLIGOMRÅDENIVEAU

Tryghedsindsats: I særligt utrygge områder

Tryghedsindsatser har antageligt størst virkning, hvis de gennemføres i boligområder, hvor trygheden er relativt lav. Ofte vil det her være muligt hurtigt at kunne identificere en eller flere åbenlyse kilder til utrygheden, og følgende være lettere at sætte ind med de rette midler og den rette dosis. I boligområder med et gennemsnitligt niveau for oplevet tryghed, er det mere usikkert hvad tryghedsindsatsen skal bestå i, og man risikerer at mange ellers trygge beboere pludselig begynder at spekulere over utryghed.

Langt de fleste tryghedsindsatser gennemføres uden forudgående tryghedsmålinger, hvor man så ikke kan sige noget sikkert om ovenstående. I Sønderborg har man imidlertid siden 2008 systematisk målt den oplevede tryghed i fem boligområder, og benyttet målingerne til at prioritere indsatser. De indledende tryghedsmålinger i hvert af de fem boligområder i 2008, viser således relativt høj utryghed i tre af boligområderne, og her vælger man i de efterfølgende år at iværksætte tryghedsindsatser (se boks om lokale politiindsatser). Efter indsatserne gentager man tryghedsmålingerne, og kan dokumentere at trygheden blandt beboerne er blevet signifikant forbedret og nu befinder sig på niveau med de to tryggeste boligområder (Lindberg, 2011: 28).

Nu sker der imidlertid det, at de to tryggeste boligområder (Nørager og Søstjernevej m.fl.) i 2010 kommer på den daværende regerings ghettoliste, hvorfor Sønderborg politi af Rigspolitiet pålægges at gennemføre en kriminalpræventiv indsats i boligområderne. Man gennemfører derfor i 2011 en samlet indsats med problemorienteret politiarbejde i de to områder på trods af relativt høj tryghed blandt beboerne. Resultatet af indsatsen bliver efterfølgende dokumenteret ved at tryghedsmålingen gentages. Man kan nu konstatere, at hvor den generelle oplevede tryghed blandt beboerne i Søstjernevej m.fl. er nogenlunde uændret, så er trygheden i Nørager mindsket signifikant (Lindberg, 2012: 35).

Når eksemplet her fremhæves er det hverken for at klandre Sønderborg Kommune, Politi eller Sønderborg Andelsboligforening, der med deres forbilledige tryghedsmålinger og indsatser i fem boligområder er et eksempel til efterfølgelse. Pointen er udelukkende at fremhæve, at tryghedsindsatser i boligområder med høj tryghed er en risikabel fremfærd, bl.a. fordi man med en indsats indikerer overfor beboerne, at der er et problem med trygheden i boligområdet, men samtidig vanskeligt kan skabe synlige forandringer og derfor efterlader beboerne med det indtryk, at problemerne ikke er blevet løst.

Hvem er de utrygge i boligområdet?

Beboersammensætningen kan altså både direkte og indirekte forstærke trygheden, og det gør det vigtigt i forbindelse med en tryghedsmåling og/eller –indsats at undersøge, om og i så fald hvordan beboersammensætningen varierer fra den almindelige befolkning på de relevante parametre. Det kan være med til at forklare en eventuelt relativt højere utryghed blandt beboerne, og det kan samtidig gøre det muligt at indikere hvilke beboergrupper, der er særligt utrygge – vital information, hvis en eventuel tryghedsindsats skal igangsættes.

En helhed af midler – en enkel målsætning

Samtidig indikerer den negative synergiefekt, at tryghedsindsatser sandsynligvis bliver mere effektive, hvis der arbejdes med en række forskellige aspekter af trygheden og ikke blot enkelte af de utryghedsskabende faktorer. Som med de fleste andre boligsociale indsatser giver det her bedst mening at arbejde med en helhed af midler, men at bevare et relativt snævert fokus på den samlede målsætning: At øge beboernes oplevede tryghed.

Kommunikationen omkring tryghedsindsatser

Oplevet tryghed er et fænomen, der påvirkes af både intern og ekstern kommunikation mellem beboere, myndigheder og medier i det enkelte boligområde. De, der sætter en tryghedsindsats eller tryghedsmåling i gang i boligområdet indgår også i dette kommunikationskredsløb og det fører til nogle kommunikationsstrategiske overvejelser i forbindelse med tryghed.

Tryghedsindsatser har altid den indbyggede udfordring, at de udspringer af (en mere eller mindre veldokumenteret) utryghed blandt nogle beboere eller et oplevet problem med kriminalitet i det givne boligområde. Man vil ved en effektiv tryghedsindsats være nødt til at beskrive og kommunikere dette problem ud til alle beboere i boligområdet, hvorved mange bliver ekstra opmærksomme på spørgsmål om kriminalitet eller utryghed, og utrygheden muligvis stiger som følge af denne opmærksomhed

(Andersson-Ek, 2009: 32). Det gør det vigtigt at tænke igennem, hvordan indsatsen skal kommunikeres ud til beboerne og hvordan trygheden, utrygheden eller kriminaliteten skal omtales. Og især bliver det vigtigt løbende at informere beboerne om, hvordan indsatsen skrider frem og til slut, hvad dens resultat har været.

Et særligt aspekt af dette er indsatser, der involverer politiet, og hvor øget tilstedeværelse af politiet i boligområdet skal være med til at skabe tryghed. Her skal man være meget opmærksom på, at synet af politiet for beboerne dels kan være forbundet med en oplevelse af tryghed, men også med en oplevelse af kriminalitet og dermed utryghed. Mange vil med god grund antage, at politiets tilstedeværelse udspringer af problemer med kriminalitet i boligområdet, og det gør det særdeles vigtigt at kommunikere ud til beboerne, hvorfor politiet har øget patruljeringen i boligområdet.

Tryghedsmåling

Vil man vide om en tryghedsindsats har medvirket til at øge trygheden i boligområde er det nødvendigt at gennemføre en tryghedsmåling før og efter indsatsen. Vi præsenterer her et konkret forslag til en sådan måling.

I dette afsnit vil vi se på, hvordan man i praksis kan måle effekten af en given tryghedsindsats i et afgrænset boligområde. En af hovedkonklusionerne i det indledende afsnit var, at tryghed blandt beboerne i et boligområde ikke eksisterer som sådan, men at det skabes i et samspil mellem den, der undersøger trygheden og dem, der deltager i undersøgelsen. Den måde forskeren opfatter tryghed på afspejles klart i den konkrete måde han/ hun spørger til trygheden blandt en gruppe beboere, om dette afsnit afsluttes derfor med vores bud på et samlet spørgeskema til at undersøge oplevet tryghed og de faktorer denne betinges af.

Du har 10 minutter

Vi har i udarbejdelsen af spørgeskemaet fokuseret på udover at spørge til den generelle tryghed skulle komme rundt om alle de vigtigste tryghedsfaktorer. Vores tryghedsmåling kan på den måde komme tættere på at indikere, hvordan den generelle tryghed eventuelt er blevet forbedret i stedet for blot at kunne konstatere om den er blevet forbedret.

Dette at ville undersøge tryghedsfaktorerne giver en udfordring, fordi det samlede antal spørgsmål således øges betragteligt. En velkendt tommelfingerregel siger, at en spørgeskemabaseret undersøgelse ikke skal tage over 10 minutter at gennemføre, fordi andelen af respondenter, der springer fra grundet utålmodighed stiger eksponentielt efter 10. minutter. Vi har derfor, på trods af vores ønske om dybere undersøgelser af en række af faktorerne, tilpasset antallet af spørgsmål til denne øvre grænse.

Inspiration fra andre tryghedsmålinger

Vi har så vidt muligt genbrugt spørgsmål fra andre landsdækkende tryghedsundersøgelser, fordi disse så tidligere er blevet testet og fundet valide. En del af spørgsmålene fra andre (landsdækkende) tryghedsmålinger har imidlertid ved tests på en målgruppe af beboere i udsatte boligområder vist sig ikke at give mening i en alment boligområde-kontekst og samtidig vist sig at være for sprogligt svære at overskue for respondenterne. Vi har derfor været nødt til at ændre

ordlyden af spørgsmålene, hvilket gør dem usammenlignelige med spørgsmålene stillet i de landsdækkende undersøgelser.

I udvælgelsen/uarbejdelsen af de specifikke spørgsmål har vi samtidig skelet til den ret omfattende diskussion blandt forskerne om, hvordan man skal spørge til tryghed. Siden Ferraro & LaGranges gennemgang af tryghedsforskningen i 1987 har mange forskere således fokuseret på de specifikke spørgsmål i tryghedsundersøgelser, fordi disse spørgsmål så tydeligt kommer til at forme resultatet af den givne undersøgelse. Vi har her samlet de vigtigste af disse betragtninger:

Tryghed skal i spørgsmålene kædes sammen med kriminalitet. Når man beder respondenterne forholde sig til tryghed, skal det være klart defineret, at der er tale om tryghed ifm. Kriminalitet og ikke f.eks. økonomisk tryghed (Farrall & Gadd, 2004: 494)

Kriminalitet skal underopdeles. Beder man respondenterne svare på spørgsmål om kriminalitet og/el. nabolagsproblemer skal man så vidt muligt underopdele disse i typer, som respondenterne kan forholde sig til (Ferraro & LaGrange, 1987: 74)

Undgå hypotetiske spørgsmål. Spørgsmål, hvor man beder respondenterne beskrive forhold, vedkommende ikke kan svare meningsfuldt på, giver ikke brugbare svar. I tryghedsmålinger handler dette ofte om forholdet mellem adfærd og utryghed, hvor en del undersøgelser har opereret med spørgsmål a la "Hvor tryk ville du føle dig/ føler du dig, hvis du gik/hvis du går ud om aftenen?" En meget stor del af befolkningen går ikke ret meget ud efter mørkets frembrud, hvilket ikke nødvendigvis skyldes utryghed, men blot at disse borgere ikke har noget særligt behov for denne aktivitet. Når man så alligevel beder respondenterne forholde sig til aktiviteten, får man ikke et billede af respondenterens tryghed ved at færdes i boligområdet, men nærmere af hans/hendes risikobedømmelse omkring det (Ferraro & LaGrange 1987:76). Det gælder også geografisk i respondenterens boligområde, hvor en del undersøgelser beder respondenterne forholde sig til at færdes på særligt utrygge

steder i lokalområdet på bestemte tidspunkter, selvom respondenter ikke i praksis gør dette. Det giver igen kun en (meget usikker) risikobedømmelse, og ikke et billede af respondentens tryghed. Spørgsmålene bør derfor så vidt muligt forholde sig til respondentens faktiske adfærd og dagligdags aktiviteter og ikke tænkte situationer.

Afgræns tid og rum. Man skal gøre det klart for respondenter, hvilken tidsperiode og hvilket sted, man taler om, når der spørges til utryghed. Her er det vigtigt, at man både spørger til tryghed ved at færdes om dagen hhv. aftenen, at man afgrænser spørgsmålet til "i dit boligområde" eller "udenfor dit boligområde", og at man overvejer om man i spørgsmålet definere boligområdet eller overlade dette til respondenter selv. Herudover anbefaler Farrall at man sætter en tidsgrænse på oplevelsen af utryghed, nabolagsproblemer, kriminalitet etc. som f.eks. "indenfor det sidste år". (Farrall & Gadd, 2004: 494)

Frekvens eller niveau for utryghed?

Spørgsmål til utryghed har oftest en svarskala, der går fra enten meget tryk - meget utryk eller ofte - slet ikke, hvor sidstnævnte

benyttes til spørgsmål om hyppigheden af utryghed eller utryghedsskabende oplevelser hos respondenter. Begge skalaer kan her være gyldige, og ofte vil man som forsker gerne vide begge dele men er tvunget til at vælge, og kan der være god mening i at variere brugen af skalaer, selvom det så bliver sværere at sammenligne spørgsmål på tværs.

Spørg på forskellige måder. I forlængelse af ovenstående anbefales det generelt at spørge til den oplevede tryghed på forskellige måder, fordi man på den måde får belyst flere dimensioner af trygheden. (Cordner, 2010: 31)

Overvej tidspunktet for målingerne. Da lysmængden på forskellige tidspunkter af året varierer betragteligt, påvirkes beboernes oplevelse af tryghed i forbindelse med at færdes i boligområdet. Dette skal overvejes, når en før- og eftermåling sammenlignes eller hvis der sammenlignes med andre tryghedsmålinger. Man bør derfor generelt tilstræbe, at før- og eftermålingerne foretages på samme årstid, eller alternativt om efteråret og foråret (Heber, 2008: 21).

Det er ikke altid udefrakommende er de bedste til at vurdere, hvad der er utryghedsskabende for beboerne. Banksy, Leake Street London, 2008.

Spørgeskema

Respondentens boligområde indføres alle steder i stedet for xx. Spørgsmål 18 tilpasses respondentens boligområde.

Generel tryghed og færden i boligområdet

Det første, jeg gerne vil spørge dig om, handler om tryghed.

01. Er du generelt tryk eller utryk i din hverdag?

Meget tryk

Tryk

Hverken tryk eller utryk

Utryk

Meget Utryk

Ved ikke

02. Hvor ofte færdes du ude i xx, når det er mørkt?

Ofte

Af og til

Sjældent

Aldrig

Ved ikke

{Hvis 1, 2, 3 eller 5 i spørgsmål 2 stilles spørgsmål 3a}

03a. Hvor ofte føler du dig utryk, når du færdes alene i xx når det er mørkt?

Ofte

Af og til

Sjældent

Aldrig

Ved ikke

{Hvis 4 i spørgsmål 2 stilles spørgsmål 3b}

03b. Skyldes det, at du føler dig utryk ved at færdes alene i xx når det er mørkt?

Ja

Nej

Ved ikke

04. Hvor ofte føler du dig utryk, når du færdes alene i dagslys i xx?

Ofte

Af og til

Sjældent

Aldrig

Ved ikke

Nabolagsproblemer, fysiske rammer, kriminalitet og utryghedsskabende adfærd

Nu vil nævne nogle forhold eller situationer, der kan forekomme i dit boligområde. Jeg vil bede dig om at vurdere, i hvor høj grad du oplever, at de nævnte ting udgør et problem i dit boligområde for tiden.

Du bedes svare på en skala fra 1-5, hvor 1 svarer til slet ikke et problem og 5 svarer til at det i meget høj grad er et problem i xx.

I hvilken grad mener du at følgende er et problem i xx?

[Til interviewer: Det er IPs egen opfattelse, der spørges til, og det er ift. den nuværende situation i xx]

[NB: spørgsmål randomiseres]

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
	5	4	3	2	1	
05. Hunde						
06. Graffiti						
07. Hærværk						
08. Vold og/eller truende adfærd?						
09. Røverier*						
10. Tilråb når man færdes på gaden						
11. Alkoholikere eller narkomaner på gaden						
12. Unge, der samles i grupper						
13. Indbrud						
14. Andre former for tyverier (end indbrud)**						
15. Affald på gaden						
16. Scooter-/knallertkørsel						

* [Til interviewer: "Røveri" er tyveri med anvendelse af vold eller trusler herom]

** [Til interviewer: "Andre former for tyveri" kan fx være bil-, cykel- eller knallerttyveri]

17. Er der noget i xx der gør dig utryg? Er der andet? {Uhjulpet, multipel}

Hjælpespørgsmål: Det kunne fx være kriminalitet, unge der samles i grupper, eller personer, der skaber utryghed i området? Hvis ja: Hvilken slags kriminalitet? Hvem/hvordan skaber de utryghed?...

Aggressiv bilkørsel og biltrafik.

Cykelkørsel uden lys på fortovet el.lign.

Støjgener fra naboerne.

Støjgener i øvrigt.

Hunde.

Graffiti.

Hærværk.

Hjemløse.

Vold og/eller truende adfærd.

Røverier.

Tilråb når man færdes på gaden.

Alkoholikere eller narkomaner på gaden.

Unge, der samles i grupper.

Indbrud.
Andre former for tyverier (end indbrud).
Affald på gaden.
Ungdomsbander.
Scooter-/knallertkørsel.
Rulleskøjter/skateboards.
Bestemte personer, der skaber utryghed i området.
Andet (noter). _____
Nej, intet i xx gør mig utryg.

18. Er der nogen steder i xx, hvor du er utryg ved at færdes? Er der andre steder? {Uhjulpet, multipel}

Hjælpespørgsmål: Det kunne fx være i P-kældrene eller i opgangen? Det kunne også være på stierne eller legepladserne?

Svarmuligheder tilpasses det specifikke boligområde. Eksempler kan være:

Min lejlighed
Opgangen
P-kældrene
Legepladserne
Kælderrum
De udendørs stier
Andet (noter) _____
Nej der er ikke nogen steder i xx hvor jeg er utryg ved at færdes
Ved ikke

I det følgende vil vi stille dig nogle spørgsmål om kriminalitet. Det kan både være kriminalitet, der er foregået i og udenfor xx. Dine svar bliver naturligvis behandlet fortroligt, så ingen får at vide, hvad du har svaret.

19. Har du inden for det sidste år selv været offer for kriminalitet, dvs. blevet overfaldet, udsat for tyveri, hærværk el.lign.?

Ja
Nej
Ved ikke

{Hvis 1 i spørgsmål 19 stilles spørgsmål 20}

20. Hvilken type(r) af kriminalitet har du været offer for?

Noter _____

{Hvis 1 i spørgsmål 19 stilles spørgsmål 21}

21. Fandt hændelsen sted i xx?

Ja
Nej
Ved ikke

{Hvis 1 i spørgsmål 19 stilles spørgsmål 22}

22. Anmeldte du hændelsen/hændelserne til politiet?

Ja
Nej
Ved ikke

23. Har du inden for det sidste år været vidne til kriminalitet? [Dvs. overfald, tyveri, hærværk el.lign.]
{At være vidne til betyder i denne sammenhæng at man har overværet kriminalitet}

Ja

Nej

Ved ikke

{Hvis 1 i spørgsmål 23 stilles spørgsmål 24}

24. Fandt hændelsen sted i xx?

Ja

Nej

Ved ikke

25. Kender du andre beboere i xx – fx familiemedlemmer, venner eller naboer – der inden for det sidste år har været offer for kriminalitet i xx? [Dvs. de er blevet overfaldet, udsat for tyveri, hærværk el.lign.]

Ja

Nej

Ved ikke

26. Har du inden for det sidste år hørt om, at der er foregået kriminalitet i xx, fx gennem medier, snak med andre beboere el.lign.? (Hvis ja) **Hvorfra har du hørt om kriminalitet i xx?** {Uhjulpet, multipel}

Ja, gennem medierne

Ja, gennem snak med andre beboere

Ja, har selv set tegn på kriminalitet (fx rudeknusning o.lign)

Ja, andre steder fra (noter) _____

Nej, har ikke hørt om kriminalitet i xx indenfor det sidste år

Ved ikke

Netværk

Nu kommer der nogle spørgsmål om, hvor mange mennesker du kender og hilser på, når du færdes i xx.

27. Hvor mange beboere i xx hilser du kort på, når du møder dem (fx ved at nikke)?

Alle

De fleste

Mange

Nogle stykker

En enkelt

Ingen

Ved ikke

28. Hvor mange beboere med én anden etnisk baggrund end din egen, taler du med i xx?

Alle

De fleste

Mange

Nogle stykker

En enkelt

Ingen

Ved ikke

29. Hvor ofte hjælper du og dine naboer hinanden med forskellige ting?

Hjælpespørgsmål: Det kan f.eks. være småreparationer eller med at låne ting af hinanden f.eks. mad, værktøj osv.?

- Ofte
- Af og til
- Sjældent
- Aldrig
- Ved ikke

Individfaktorer /Baggrundsspørgsmål

I det følgende vil vi stille dig nogle baggrundsspørgsmål om dig selv og husstanden, som skal bruges til at inddele svarene i statistiske grupper, og alle spørgsmål besvares anonymt.

30. Hvad er dit køn?

- Kvinde
- Mand

31. Hvad er din alder?

Noter _____

32. Hvor mange år har du ca. boet i xx?

Noter _____

33. Er du født i Danmark?

- Ja
- Nej

{Hvis 1 i spørgsmål 33 stilles spørgsmål 34}

34. Er ingen, én eller begge dine forældre født i Danmark?

- Begge mine forældre er født i Danmark
- En af mine forældre er født i Danmark
- Begge mine forældre er født i et andet land end Danmark
- Uoplyst/Ved ikke

35. Hvor mange personer over 18 år (voksne) er der i din husstand?

Noter _____

36. Hvor mange personer under 18 år (hjemmeboende børn og unge) er der i husstanden?

Noter _____

37. Hvad er din højeste afsluttede uddannelse?

- Folkeskole; (til og med 10 klasse/real)
- Studentereksamen/HF/HH/HTX m.v.
- Erhvervsuddannelser (HG, EFG, mesterlære m.v.)
- Videregående uddannelse (2-4 års varighed)
- Universitetsuddannelse el. tilsvarende (min. 5 års varighed)
- Ingen uddannelse
- Anden uddannelse
- Vil ikke oplyse

38. Hvad er din nuværende beskæftigelse?

Lønmodtager

Selvstændig

Medhjælpende ægtefælle

Lærling/Elev/Studerende

Arbejdsløs (inkl. aktivering, dagpenge og kontanthjælp)

Hjemmegående

Førtidspensionist

Pensionist (inkl. efterlønsmodtager)

På orlov (inkl. barselsorlov)

Andet

Ved ikke

Ønsker ikke at oplyse

39. Hvad er din husstands samlede årsindkomst, brutto – dvs. før skat?

Under 100.000 kr.

100.000-199.999 kr.

200.000-299.999 kr.

300.000-399.999 kr.

400.000-499.999 kr.

500.000-599.999 kr.

600.000-699.999 kr.

700.000-799.999 kr.

Mere end 800.000 kr.

Vil ikke svare

Litteraturliste

Andersen, Jørgen Goul; Jacob Andersen & Anders Hede (2011): *Danskernes tryghed i krisens år 3, Tryghedsmåling 2011*, Trygfonden.

Andersson-Ek, Mia (2009): *Tillgång till stadens rum – en utvärdering av trygghetsvandringskonceptet*, Göteborgs Stad, Tryggare och mänskligare Göteborg.

Atkins, Stephen; Sohail Husain & Angele Storey (1991): The influence of street lightning on crime and fear of crime, *Crime Prevention Unit Paper, vol. 28*, London Home Office.

Balvig, Flemming; Lars Holmberg & Maria Pi Nielsen (2009): *Politireformen år to – befolkningens og samarbejdspartnernes syn på politiet i november/december 2008*, Københavns Universitet og Rigspolitiet.

Balvig, Flemming & Britta Kyvsgaard (2011): *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet – offerundersøgelserne 2005-2010*, Københavns Universitet, Justitsministeriet, Det kriminalpræventive råd og Rigspolitiet.

Braga, Anthony (2007): The Effects of Hot Spot Policing on crime, *Campbell Systematic Reviews, 2007:1*.

Cordner, Gary (2010): *Reducing fear of crime – strategies for police*, US Department of Justice, Office of community oriented policing services.

Christensen, Klavs Odgaard; Nikolaj Avlund & Majken Rhod Larsen (2011): *Beredskabet i Gellerup – En effektiv strategi mod kriminalitet i et udsat boligområde*, Center for Boligsocial Udvikling.

Christensen, Klavs Odgaard; Nikolaj Avlund & Rasmus Bjørn (2012): *Problemløst Politarbejde – kortlægning og effektmåling af problemorienterede politiindsatser i udsatte boligområder*, Center for Boligsocial Udvikling.

Dijk, Jan; John Van Kesteren & Paul Smit (2007): *Criminal Victimization in international perspective – key findings from the 2004-2005 ICVS and EU ICS*, Tilburg University og UNICRI.

Ericksson, Katarina (2008): *Otrygghet och segregation - Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott*, Brottsoförebyggande Rådet (BRÅ).

EUCPN (2005): *A Review of scientifically evaluated good practices for reducing feelings of insecurity or fear of crime in the EU member states*, European Crime Prevention Network Building Research Establishment.

Ferraro, Kenneth & Randy LaGrange (1987): The measurement of fear of crime, *Sociological Inquiry, vol. 57*, 70-97.

Farrall, Stephen & David Gadd (2004): *Evaluating crime fears: A research note on a pilot study to improve the measurement of the "fear of crime" as performance indicator*, *Evaluation 10*, Sage Publications.

Grönlund, Bo (2008): Sammenhængen mellem arkitektur og kriminalitet, i Bjørn, Niels (red.): *Arkitektur, der forandrer – fra ghetto til velfungerende byområde*, Gads Forlag.

Hale, Chris (1996): Fear of crime: A review of the literature, *International Review of victimology, vol. 4*, 79-150.

Heber, Anita (2005): *Var rädd om dig! En litteraturoversikt om rädslan för brott*, Stockholms Universitet.

Heber, Anita (2008): *En guide til trykghedsundersökningar om brott och trykghet*, Tryggare och mänskligare Göteborg.

Jacobs, Jane (1961): *The death and life of great american cities – the failure of town planning*, Random House.

Keizer, Kees; Siegwart Lindenberg & Linda Steg (2008): The spreading of disorder, *Science*, vol. 322, 1681-1685.

Klarquist, Björn (2004): *Inga enkle grejer – trykghet och mänsklichkeit som brottsforebyggande projekt*, Göteborgs Stad.

Københavnns Kommune (2011a): *Trykghedsindekset – sådan har vi målt!*, Københavnns Kommune: <http://www.kk.dk/sitecore/content/Subsites/trykghedsindeks/SubsiteFrontpage/SaadanHarViMaalt.aspx>

Københavnns Kommune (2011b): *Trykghedsindeks København 2011*, Københavnns Kommune: www.kk.dk/sitecore/content/Subsites/trykghedsindeks/SubsiteFrontpage/~/_media/DB0CD443828E4D-C8A91BFF2C7908CA70.ashx

Lindberg, Ruben (2011): *Trykghedsundersøgelse, Eftermåling og perspektiv 2008-2012 – POA Stenbjergparken*, Netværkssekretariatet for sundhed og trivsel i boligområderne, Sønderborg Andelsforening og Sønderborg Kommune.

Lindberg, Ruben (2012): *Trykghedsundersøgelse, Eftermåling og perspektiv 2008-2012 – Nørager og Søstjernevej, Søgræsvej, Korolvej og Konkylievej*. Netværkssekretariatet for sundhed og trivsel i boligområderne, Sønderborg Andelsforening og Sønderborg Kommune.

Mellgren, Caroline (2011a): Neighbourhood influences on fear of crime and victimization in Sweden – a review of the crime survey literature, *Internet Journal of Criminology*.

Mellgren, Caroline (2011b) *What's neighbourhood got to do with it? The influence of neighbourhood context on crime and reactions to crime*, Malmö University, Faculty of Health and Society.

Moore, Mark H. & Anthony Braga (2003): *The bottomline of policing – what citizens should value (and measure!) in police performance*, Police Executive Research Forum.

Myhill, Andy (2006): *Community Engagement in policing – lessons from the literature*, Home Office Research, Development and Statistics for Home Office Police Reform Unit.

Odense Kommune (2012): *Trykghedsbarometer 2012*, Odense Kommune 2012: www.odense.dk/Topmenu/Borger/ByMiljoe/Bolig%20og%20byggeri/Boligstrategisk%20indsats/~/_media/BMF/Tryg%20By/Trykghedsbarometer%202012.ashx

Rådgivende Sociologer (2005): *Livet i boligområder – mellem netværk, normer og tillid*, Social kapital i boligområder - anden delrapport. Rådgivende Sociologer A/S.

Rådgivende Sociologer (2006): *Den sociale kapital – kan der flyttes på den?*, Social kapital i boligområder - fjerde delrapport. Rådgivende Sociologer A/S.

Scarborough, Britney K.; Toya Z. Like-Haislip; Kenneth J. Novak ; Wayne L. Lucas & Leanne F. Alarid (2010): Assessing the relationship between individual characteristics, neighbourhood context and fear of crime, *Journal of Criminal Justice*, vol. 38, 819-826.

Warr, Mark (2000): Fear of Crime in the United States: Avenues for Research and Policy, *Criminal Justice*, vol. 4, 451-489.

Welsch, Brandon C. & David P. Farrington (2008a): The Effects of Improved Street Lighting on Crime, *Campbell Systematic Reviews*, 2008:13.

Welsch, Brandon C. & David P. Farrington (2008b): Effects of Closed Circuit Television Surveillance on Crime, *Campbell Systematic Reviews*, 2008:17.

Weisburd, David; Cody W. Telep; Joshua C. Hinkle & John E. Eck (2008): The Effects of Problem-Oriented Policing on Crime and Disorder, *Campbell Systematic Reviews*, 2008:14.

Wynne, Tom (2008): An investigation into the fear of crime: is there a link between the Fear of Crime and and the Likelihood of Victimization?, *Internet Journal of Criminology*.